

За підтримки

ЦЕНТР
ЕКОНОМІЧНОЇ
СТРАТЕГІЇ

German
Economic
Team

Скасування ПДВ-пільги для платників спрощеної системи оподаткування

Автори: Богдан Слуцький, Дарина Романчук, Марія Репко, Томас Оттен

№ 01 | БЕР 2026

POLICY STUDY
UKRAINE

Про German Economic Team

German Economic Team фінансується Федеральним міністерством економіки та енергетики Німеччини та надає консультації урядам¹ України, Білорусі, Молдови, Косово, Вірменії, Грузії та Узбекистану з питань економічної політики. Компанія Berlin Economics задіяна в реалізації цього консультаційного проекту.

КОНТАКТ

Garry Poluschkin, Project Manager Ukraine
poluschkin@berlin-economics.com

German Economic Team

c/o BE Berlin Economics GmbH
Schillerstraße 59 | 10627 Berlin
Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0
info@german-economic-team.com
www.german-economic-team.com

Наші публікації доступні за посиланням:
<https://www.german-economic-team.com/ukraine>

Implemented by

Про Центр економічної стратегії

Центр економічної стратегії — це незалежна дослідницька організація, що займається питаннями державної політики. Місія ЦЕС полягає у підтримці реформ в Україні з метою досягнення сталого економічного зростання. Центр бере участь у розробці стратегії економічного зростання України, проводить незалежний аналіз найважливіших аспектів державної політики та працює над зміцненням суспільної підтримки реформ. Заснований у травні 2015 року.

КОНТАКТ

В'ячеслав Ноздрін, Директор з комунікацій
office@ces.org.ua

Центр економічної стратегії

Вул. Жилианська 48-50а, 01033, Київ, Україна. Тел.: +380 44 492-7970

Автори висловлюють подяку Антону Харитонову за його практичні поради та працю як консультанта-практика під час підготовки цього дослідження.

¹ Наразі консультаційна діяльність у Білорусі та Грузії призупинена.

Головне

У 2024 році спрощена система оподаткування (ССО) охоплювала приблизно **1,5 млн приватних підприємців (ФОП)**, які задекларували оборот на суму близько **2,5 трлн грн (≈ €50 млрд)**. ССО переважно використовують підприємства у сфері **оптової та роздрібної торгівлі (включно з ремонтом транспортних засобів)** — це близько **559 000 ФОПів**, які становлять **38% від усіх учасників ССО** та генерують **1,2 трлн грн обороту (49% від загального обороту ССО)**. Більшість цих підприємців (близько **68%**) працюють за **групою 2**, сплачуючи **єдиний податок у розмірі до 1 420 грн (станом на 2024 рік)**, незалежно від фактичного обороту.

Станом на 2026 рік порогові значення та податкові параметри ССО змінилися, наприклад, щомісячний податок для групи 2 тепер становить 1 730 грн. Наш аналіз базується на даних за 2024 рік, оскільки **це останні доступні статистичні дані про кількість та оборот ФОПів**.

Розрахунки та приклади, наведені в цьому дослідженні, показують, що найвищий рівень дроблення бізнесу зосереджений передусім у торгівлі, HoReCa та виробництві. Найпоширеніші практики—це штучне дроблення бізнесу через множення ФОПів, приховування обороту, сірий імпорт і непрозоре походження продукції. Особливо часто такі явища трапляються у сферах, пов'язаних з обігом товарів.

Водночас важливо розрізняти два концептуально різні явища — податкову оптимізацію (tax avoidance) та ухилення від сплати податків (tax evasion). Податкова оптимізація охоплює формально законні способи зменшення податкового навантаження, які ґрунтуються на особливостях структури чинної системи та наявних у ній лазівках. Саме завдяки цьому економічно пов'язані підприємства можуть мінімізувати податки, формально не порушуючи закон. Ухилення від сплати податків, навпаки, пов'язане з незаконними практиками, зокрема контрабандою, приховуванням обороту та непрозорим походженням продукції. Такі дії прямо порушують податкове законодавство, права споживачів і принципи чесної конкуренції.

Ці явища потребують різних підходів з боку державної політики. Податкова оптимізація свідчить про структурні слабкості спрощеної системи оподаткування, тоді як ухилення від сплати податків вказує на проблему недотримання законодавства. Водночас під час підготовки реформи їх потрібно розглядати у взаємозв'язку. Спрощена система значною мірою відійшла від своєї початкової мети. Вона створювалася як інструмент підтримки мікробізнесу, який мав полегшити вхід у підприємницьку діяльність і дати можливість поступово розширюватися. Натомість нині вона часто використовується як системний інструмент мінімізації або уникнення оподаткування.

Така трансформація підриває податкову нейтральність, спотворює конкуренцію між добросовісними та недобросовісними підприємствами і послаблює захист споживачів. Недобросовісні ФОПи можуть пропонувати нижчі ціни не завдяки вищій ефективності, а через уникнення податків і контролю за якістю та походженням продукції.

Ці викривлення мають не поодинокий, а системний характер. Саме тому йдеться не про точкове коригування, а про необхідність структурної реформи механізму спрощеної системи оподаткування. З погляду податкової політики існує кілька можливих варіантів реагування. Однак порівняльний аналіз показує, що найбільш збалансованим рішенням є скасування звільнення від ПДВ через запровадження єдиного обов'язкового порогу реєстрації платником ПДВ. Саме цей підхід найкраще відповідає критеріям економічної ефективності, адміністративної здійсненності та пропорційності впливу на добросовісний бізнес.

Крім того, такий підхід є неминучим у контексті гармонізації із законодавством ЄС. Директива Ради ЄС 2006/112 [25] виходить із принципу нейтральності ПДВ і передбачає, що пороги реєстрації мають застосовуватися до економічно порівнянних видів діяльності незалежно від юридичної форми бізнесу або спеціального податкового режиму. Технічні відмінності між режимами допустимі, але економічно однакові підприємства не можуть працювати у принципово різних режимах оподаткування ПДВ, оскільки це руйнує конкурентну нейтральність.

На практиці ПДВ уже присутній у ціні закупівлі навіть для тих суб'єктів, які не є його прямими платниками. У такому разі він стає невідшкодованою частиною витрат. Реєстрація платником ПДВ перетворює цю приховану витрату на право на податковий кредит і відшкодування вхідного ПДВ. Саме так відновлюється базова функція ПДВ як нейтрального податку на додану вартість.

Емпіричні дані також показують, що фактичний вплив цього підходу буде зосереджений насамперед у секторах із найвищим рівнем зловживань, а не серед справді малих підприємств. Натомість спроби обмежити реформу лише «проблемними» секторами через галузеві пороги або спеціальні правила створюють суттєві адміністративні труднощі. У такому випадку виникають проблеми з класифікацією видів діяльності, контролем за змішаними бізнес-моделями та ризиком дискреційної перекласифікації платників податків. Усе це формує нові викривлення конкуренції.

Міжнародна практика та рекомендації Департаменту з економічних і соціальних питань ООН [39] послідовно підтверджують, що універсальні пороги, засновані на обороті, мають істотні переваги над галузевими підходами з точки зору нейтральності та простоти адміністрування. При цьому поріг реєстрації платником ПДВ не тотожний загальному обороту підприємства. Окремі операції, зокрема експорт послуг і постачання, які не підпадають під ПДВ, не включаються до розрахунку цього порогу. Саме тому такий механізм дає змогу захистити види діяльності з низьким рівнем ризику, зберігаючи роль спрощеної системи для розвитку справді малого бізнесу.

Україна має обмежений, але достатній час для підготовки цієї реформи до впровадження. Перехідний період дає можливість адаптувати адміністрування ПДВ, розширити використання цифрових інструментів і знизити ризики дискреційного застосування нових правил. Відмова від використання цього підготовчого періоду істотно підвищить ризики впровадження.

Для того щоб реформа дала результат, потрібні такі кроки:

1. **Калібрування порогу реєстрації платником ПДВ.** Поріг обов'язкової реєстрації доцільно підвищити з 1 млн грн до 2,5 млн грн. Такий рівень краще відповідає фактичному розподілу оборотів, захищає справді мікробізнес від надмірних витрат на адміністрування та водночас не робить схеми штучного дроблення дешевшими й привабливішими.
2. **Адміністративне спрощення.** Розширення бази ПДВ має супроводжуватися зменшенням витрат на дотримання правил. Йдеться, зокрема, про запровадження касового методу обліку, спрощення механізму врахування вхідного ПДВ та використання стандартизованих цифрових інструментів звітності.
3. **Формування фіскального простору для майбутнього зниження ставок ПДВ.** Відновлення цілісності ланцюга ПДВ створює передумови для того, щоб у майбутньому знизити ставки ПДВ на базові продукти харчування та соціально значущі товари. Це особливо важливо з огляду на те, що стандартна ставка ПДВ в Україні залишається однією з найвищих у Європі. Водночас таке зниження є доцільним лише після перекриття основних каналів втрат ПДВ.
4. **Реконфігурація спрощеної системи оподаткування.** Групи 1 і 2 доцільно об'єднати, замінивши фіксовані платежі, які не залежать від обороту, на модель, у якій податкове навантаження прив'язане до фактичного доходу. Чинні ліміти обороту для груп 2 і 3 є економічно заниженими та не відповідають міжнародній практиці. Після запровадження єдиного порогу реєстрації платником ПДВ і відмови від фіксованих платежів ці ліміти доцільно переглянути в бік підвищення. Це зменшить стимули до дроблення бізнесу та штучного стримування його зростання.

За умови належного адміністрування обов'язкова реєстрація платником ПДВ після досягнення встановленого порогу матиме позитивний ефект для малого бізнесу на ССО. Вона відновлює податкову нейтральність, формалізує ПДВ, який уже фактично закладений у ціну, зменшує стимули до тінізації та вирівнює конкурентні умови для подібних бізнес-моделей. Це не каральний захід, а структурне коригування системи: спрощена система зберігається, але її використання як інструменту податкового арбітражу суттєво обмежується.

Зміст

1.	Вступ	1
2.	Опис поточної системи та її роль у тіньовій економіці	2
2.1.	Опис системи	2
2.2.	Статистичні дані про зловживання та ухилення від оподаткування	4
2.3.	Вплив ССО на поведінку економічних суб'єктів та ухилення від сплати податків	11
3.	Розробка та результати реформи ПДВ	14
3.1	Пропозиція щодо реформи ПДВ	14
3.2	Практика ЄС щодо ПДВ для суб'єктів малого та середнього бізнесу	16
.1.1	Розвиток законодавства щодо ПДВ в ЄС та його сучасна структура ..	16
.1.2	Основні відмінності між політикою України та ЄС у сфері ПДВ та необхідні реформи.....	18
3.3	Аналіз впливу реформи ПДВ.....	21
.1.3	Оцінка впливу за окремими групами	21
.1.4	Детальний аналіз впливу на діяльність, пов'язану з товарами	25
3.3.3	Детальний аналіз впливу на торгівлю послугами.....	28
4.	Впровадження реформи та пов'язані з цим виклики	30
5.	Рекомендації	34
	Додатки.....	40

1. Вступ

Реформа спрощеної системи оподаткування (ССО) є одним із пріоритетних напрямів співпраці України з Міжнародним валютним фондом у межах Програми розширеного фінансування (ПРФ). Одним із ключових елементів цієї реформи є скасування звільнення від обов'язкової реєстрації платником ПДВ для платників ССО, річний оборот яких перевищує загальний поріг реєстрації з ПДВ. Подання відповідного законопроекту до Верховної Ради передбачене зобов'язаннями України в межах програми МВФ. Його ухвалення, заплановане на кінець березня 2026 року, має стати виконанням відповідного етапу програми. Запровадження нових правил очікується з 2027 року. Основна мета реформи полягає у звуженні можливостей для ухилення від оподаткування та вирівнюванні конкурентних умов для бізнесу.

Ще в нашому дослідженні 2021 року [2] ми показували, що чинна модель ССО створює умови для зловживань: бізнес штучно дробиться або свідомо стримує обороти, щоб зберегти право залишатися на спрощеній системі. У результаті держава втрачає значні податкові надходження [5], а підприємства, які працюють у межах законодавства, опиняються у менш вигідному становищі порівняно з тими, хто використовує такі практики.

У цій роботі подано аналітичну оцінку ССО та наведено аргументи на користь того, що її нинішня конструкція фактично перетворилася на податковий режим, у межах якого економічні суб'єкти зацікавлені залишатися якомога довше. Аналіз показує, що звільнення від ПДВ створює стимули для податкової оптимізації (tax avoidance), а в окремих випадках — і для ухилення від сплати податків (tax evasion). Крім того, воно спотворює конкуренцію та негативно впливає на інвестиційний клімат. У роботі також розглянуто, як запропонований підхід до реформи ПДВ вплине на господарську діяльність учасників ССО, їхню економічну поведінку та інтеграцію в ланцюги постачання.

У розділі 2 описано ключові особливості функціонування ССО, структуру розподілу обороту, а також визначено сектори, у яких зловживання є найбільш поширеними в межах кожної групи. Окремо наведено статистичні дані щодо ухилення від оподаткування та проаналізовано, як чинна структура ССО впливає на поведінку підприємців і стимулює тінізацію економічної діяльності.

У розділі 3 розглянуто запропоновану реформу ПДВ, а також альтернативні підходи, які могли б використовуватися для розв'язання наявних проблем. Український підхід зіставляється з практикою ЄС, що дає змогу виявити прогалини чинної політики. У цьому ж розділі наведено оцінку потенційних наслідків реформи. Вона базується на аналізі різних груп платників податків та очікуваного впливу на операції з товарами, послугами, експортом та імпортом.

Розділ 4 присвячений практичним аспектам впровадження реформи та можливим викликам, які супроводжуватимуть цей процес. У розділі 5 сформульовано рекомендації щодо дизайну політики, зокрема щодо використання перехідного періоду для впорядкованої та передбачуваної адаптації підприємств до нових правил адміністрування ПДВ.

2. Опис поточної системи та її роль у тіньовій економіці

2.1. Опис системи

Система спрощеного оподаткування значною мірою відійшла від своєї початкової мети і в багатьох випадках перетворилася на механізм, що полегшує тіньові економічні практики. Первісно вона створювалася для того, щоб допомогти підприємствам на ранньому етапі діяльності працювати легально, дотримуватися податкових правил і поступово розвиватися. Водночас на практиці спрощена система не лише підтримує справді малий бізнес, а й створює можливості для більшого та економічно вагомого бізнесу знижувати прозорість операцій, працювати з незадекларованими товарами, використовувати сірий імпорт, вдаватися до інших незаконних практик і мінімізувати податки на працю.

ФОПи, які працюють у межах ССО, у більшості випадків не є платниками ПДВ і не зобов'язані підтверджувати походження товару. Саме ця особливість, з одного боку, спрощує ведення діяльності для малого бізнесу, а з іншого — створює простір для зловживань. У результаті система, яка мала бути інструментом входу в легальну економіку, частково почала виконувати протилежну функцію.

Наслідки таких зловживань виходять далеко за межі поведінки окремих платників і впливають на економіку загалом. У 2024 році ФОПи на спрощеній системі задекларували сукупний оборот на рівні близько 2,5 трлн грн, або приблизно 50 млрд євро. Такий масштаб свідчить, що йдеться не про маргінальний сегмент, а про значну частину економічної діяльності, вплив якої давно вийшов за межі початкового задуму ССО і поширюється на різні сектори економіки.

Концептуально спрощена система мала забезпечувати поетапний перехід від мікропідприємництва до повністю формалізованого малого або середнього бізнесу, який працює на загальній системі оподаткування. Логіка полягала в тому, щоб дати підприємству можливість поступово зростати — збільшувати оборот, кількість працівників і рівень регуляторних та податкових зобов'язань без різкого адміністративного навантаження.

Група 1 охоплює мікропідприємців без найманих працівників і з найнижчим лімітом обороту — 1,3 млн грн, або близько 26 тис. євро у 2024 році. Для них передбачено невеликий фіксований податок, що становить менше 10 євро на місяць. Після перевищення цього порогу підприємець має перейти до групи 2, яка дозволяє мати до 10 працівників і передбачає вищий ліміт обороту — 6,7 млн грн, або близько 135 тис. євро. У цій групі також застосовується фіксований щомісячний платіж на рівні приблизно 25-30 євро.

Наступний рівень — група 3, для якої встановлено ще вищий ліміт обороту — до 9,3 млн грн, або близько 186 тис. євро. Вона також охоплює види діяльності, які не допускаються в межах групи 2, зокрема операції з дорогоцінними металами та камінням, а також надання послуг юридичним особам. У межах групи 3 є як платники ПДВ, так і неплатники ПДВ, а оподаткування здійснюється з обороту за ставками 3% або 5%.

Натомість загальна система оподаткування, за якою працюють більші підприємства, передбачає оподаткування прибутку, сплату соціальних внесків і повноцінну фінансову звітність. Обов'язкова реєстрація платником ПДВ настає тоді, коли оборот перевищує 1 млн грн протягом 12 послідовних місяців, що еквівалентно приблизно 20 тис. євро. Детальне порівняння трьох груп ССО та загальної

системи, включно зі ставками податків, лімітами обороту, обмеженнями щодо зайнятості та статусом платника ПДВ, наведено в Додатку А².

Рисунок 1. ССО переважно представлена Групою 2 (оптова та роздрібна торгівля) та неплатниками ПДВ Групи 3 (сфера послуг, особливо ІТ та професійні послуги)

Структура ФОП на ССО за кількістю та оборотом у 2024 році

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026)³

Наразі ССО переважно використовують два сегменти, на які припадає 50,3% всіх ФОП на цій системі — це торгівля, ІТ та інші професійні послуги.

380 тис. ФОПів (або 25,6% від усіх на ССО) на ССО займаються торгівлею та ремонтом транспортних засобів, які використовують групу 2, сплачуючи фіксований податок (до 1 420 грн у 2024 році) та є звільненими від ПДВ. Цей сегмент забезпечив 49% загального обороту за ССО у 2024 році.

367 тис. ФОПів (або 24,7% від усіх на ССО) складають ІТ-фахівці та інші професіонали, які використовують групу 3, сплачують 5% від свого доходу і також звільнені від ПДВ. Діяльність у сфері B2B зосереджена переважно у групі 3⁴.

Крім того, варто звернути увагу на 1 групу, де 98 тис. ФОПів (або 57% від усіх на 1 групі та 7% від усіх на ССО) займаються торгівлею.

На практиці ця поетапна логіка переходу від груп із меншим оборотом до груп із більшим оборотом не працює належним чином. Замість поступового зростання та переходу на наступний рівень бізнес часто намагається якомога довше залишатися в межах нижчих груп, використовуючи для цього всі доступні механізми.

Зловживання спрощеною системою та потреба в її реформуванні вже тривалий час перебувають у центрі політичних, податкових і експертних дискусій, нерідко достатньо гострих [2]. Сьогодні необхідність реформи ССО закріплена в Національній стратегії доходів до 2030 року, затвердженій

² Існує також група 4 для сільськогосподарських виробників, яка виходить за межі фокусу цієї роботи.

³ Ця інформація не є загальнодоступною та надається за запитом.

⁴ Оскільки надання послуг юридичним особам заборонено для групи 2.

у 2023 році, відображена в рекомендаціях Організації економічного співробітництва та розвитку [36], а також у домовленостях з Міжнародним валютним фондом на рівні експертів [28]. Також вона є частиною євроінтеграційних зобов'язань України як країни-кандидатки до вступу в ЄС, оскільки пов'язана з поступовою гармонізацією податкового законодавства з *acquis* ЄС у сфері ПДВ.

Реформа має зберегти переваги ССО для справді малого бізнесу, але змінити логіку її функціонування: система повинна заохочувати розвиток, а не створювати стимули ховатися в межах малого статусу за будь-яку ціну. Водночас вона має обмежити використання ССО середніми та великими підприємствами для податкової оптимізації.

2.2. Статистичні дані про зловживання та ухилення від оподаткування

Одним зі статистичних свідчень зловживання спрощеною системою оподаткування⁵ є те, що розподіл доходів ФОП суттєво відрізняється від розподілу, який спостерігається серед інших підприємств. У нормальних економічних умовах розмір підприємства визначається базовими чинниками — попитом, продуктивністю та технологіями. Ці чинники однаково впливають на бізнес незалежно від його організаційно-правової форми. Тому відмінності в розподілі доходів радше свідчать не про реальні економічні особливості, а про вплив різних податкових і регуляторних режимів.

У стандартних умовах розподіл доходів підприємств зазвичай описується розподілом Парето [29] або логнормальним розподілом і має характерну L-подібну форму: що вищий оборот, то менше підприємств із таким рівнем доходу. Інакше кажучи, малих підприємств у економіці завжди більше, ніж середніх, а середніх — більше, ніж великих. Економічна теорія пояснює цю закономірність відмінностями у продуктивності, організації бізнесу та кваліфікації працівників [27].

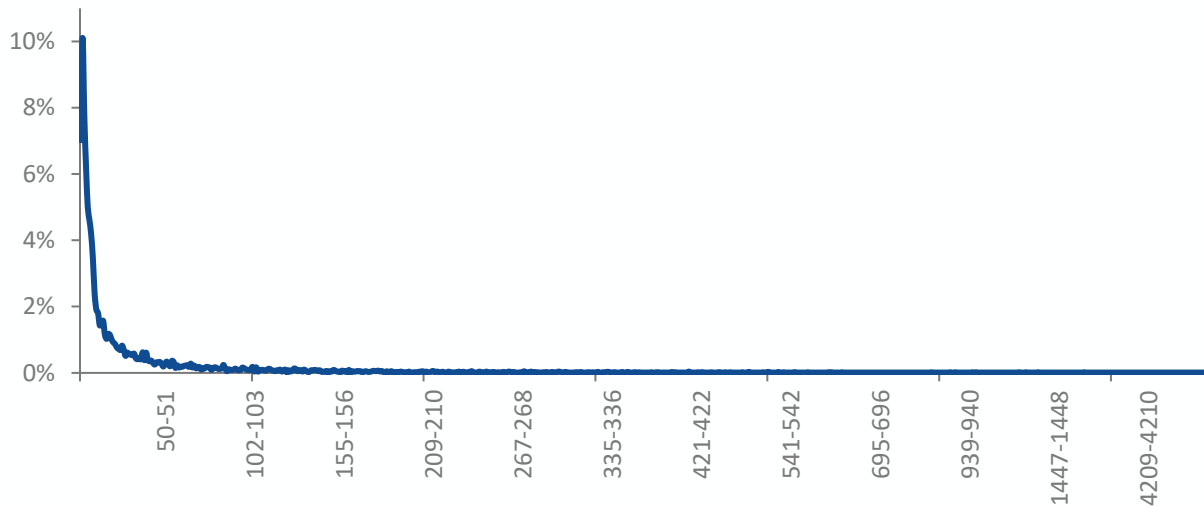
Саме така закономірність спостерігається серед компаній, що працюють на загальній системі оподаткування: розподіл їхніх доходів має плавний спад без аномальної концентрації на окремих рівнях обороту (рис. 2). Для ілюстрації в роботі обрано Київську область, оскільки вона поєднує високу концентрацію великих підприємств на загальній системі, розвинені сектори торгівлі та послуг, а також якісні адміністративні дані. Тому Київська область є надійним прикладом типового розподілу доходів підприємств. За нашими розрахунками [38], у 2024 році область забезпечила 7% ВВП України, що є другим показником серед регіонів країни.

Відхилення від такого плавного, монотонного розподілу — зокрема скупчення підприємств біля певних порогів обороту — не можна пояснити попитом, сезонністю чи галузевою структурою. Такі аномалії також не є ознакою природного зростання бізнесу. Як правило, вони вказують на інституційні або регуляторні викривлення, а не на фундаментальні економічні чинники.

⁵ Ухилення від оподаткування — це практика штучного зменшення податкових зобов'язань шляхом законного використання лазівок у законодавстві або застосування правових положень не за призначенням [34].

Рисунок 2. Розподіл доходів компаній на загальній системі оподаткування відповідає розподілу Парето

Розподіл кількості компаній у Київській області за рівнем доходу у 2024 році, млн грн

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних YouControl⁶ (2026)

Натомість розподіл обороту ФОП в Україні демонструє чітку концентрацію навколо законодавчо встановлених порогів. Це свідчить про систематичне підлаштування господарської діяльності та звітності під вимоги спрощеної системи, щоб не виходити за її межі. Рисунок 3-б показує, що йдеться не про поодинокі відхилення, а про вбудовану системну особливість, яка спостерігається в усіх групах ФОП і найяскравіше проявляється у групі 2. Подібні закономірності також видно на графіках розподілу обороту ФОП за видами діяльності, наведених у Додатку В.

Скупчення підприємців біля цих штучних порогів дає кількісну основу для аналізу двох різних, але пов'язаних процесів. По-перше, йдеться про «дроблення» та «множення» ФОПів як форми податкової оптимізації. У таких випадках бізнес реорганізовує свою юридичну структуру таким чином, щоб залишатися нижче встановлених законом порогів і продовжувати ту саму економічну діяльність без переходу на інший режим оподаткування. Множення ФОПів означає створення кількох формально незалежних підприємців, які фактично діють як єдиний скоординований бізнес. Дроблення ФОПів означає розподіл обороту між кількома суб'єктами, щоб не перевищувати встановлені ліміти. Такі практики спираються на прогалини в регулюванні, формально можуть інколи навіть не порушувати закон, але водночас спотворюють конкуренцію та підривають податкову нейтральність.

По-друге, такі схеми податкової оптимізації створюють середовище, у якому значно легше переходити до незаконного ухилення від сплати податків⁷. Фрагментовані структури на ССО часто працюють без повноцінного обліку товарних запасів, випадають із ланцюгів ПДВ і уникають системної простежуваності операцій. Це відкриває можливості для продажу контрабандних, підроблених або незадекларованих товарів, а також для використання фіктивних документів, що вже прямо порушує податкове і митне законодавство.

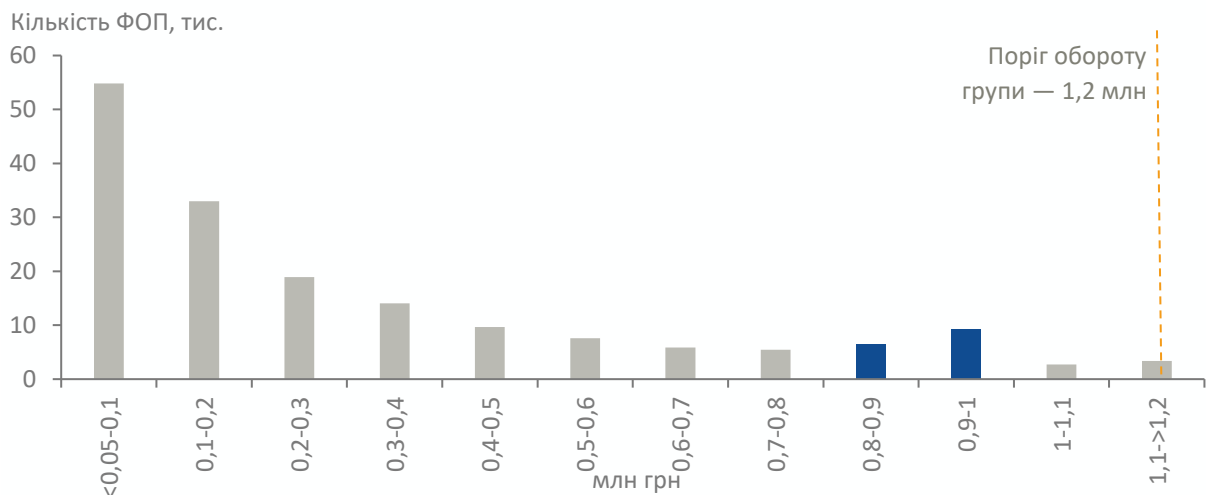
⁶ Ця інформація не є загальнодоступною і була отримана за передплатою.

⁷ Ухилення від сплати податків — це дія платника податків, яка передбачає порушення закону і, крім того, може бути доведено, що вона була вчинена з наміром unikнути сплати податку [34].

У результаті масштабування таких практик у межах ССО сформувався сегмент економіки, в якому окремі ФОПи фактично працюють у масштабах і з організаційною складністю, співмірними з підприємствами на загальній системі оподаткування, але під значно слабшим регуляторним наглядом. Водночас такі структури не можуть повноцінно вести консолідовану фінансову звітність, що обмежує їхній доступ до банківського фінансування та інституційних інвесторів. Унаслідок цього інвестиції часто здійснюються за рахунок нерозподіленого прибутку або неформальних джерел, що стримує зростання бізнесу та послаблює корпоративне управління.

Рисунок 3. У Групі 1 спостерігається незначна концентрація навколо порогу обороту 1 млн грн (раніше цей поріг використовувався як вимога щодо застосування РРО)

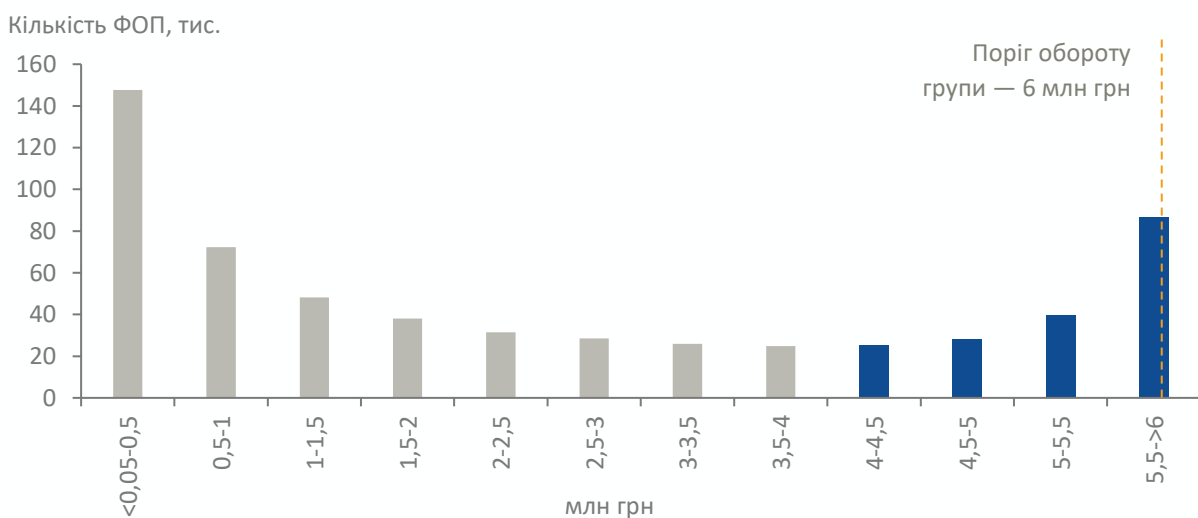
Розподіл кількості ФОПів групи 1 за обсягом обороту у 2024 році, млн грн

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

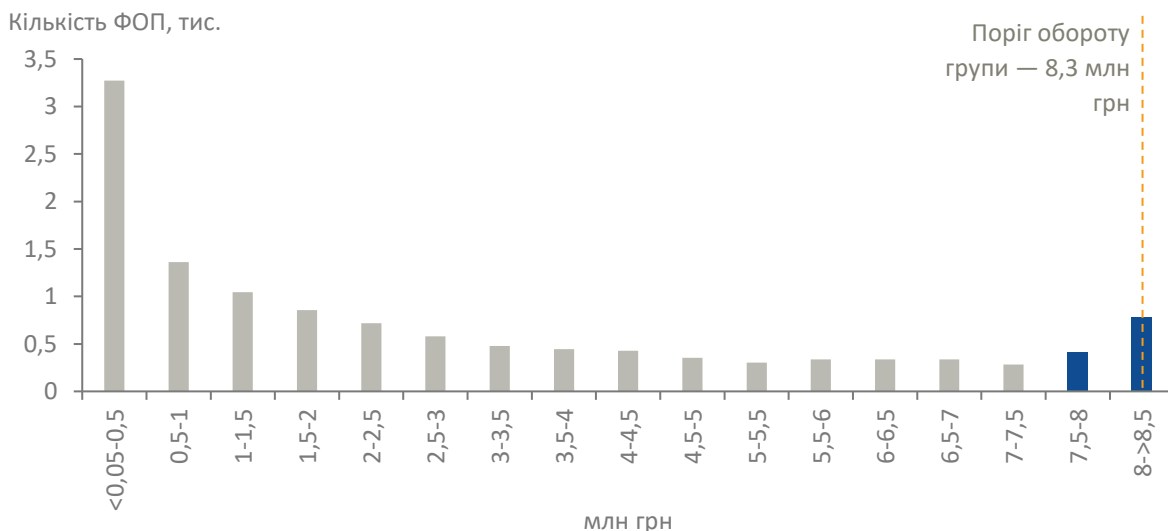
Рисунок 4. У Групі 2 концентрація починається на рівні обороту 4–4,5 млн грн

Розподіл кількості ФОПів групи 2 за обсягом обороту у 2024 році, млн грн

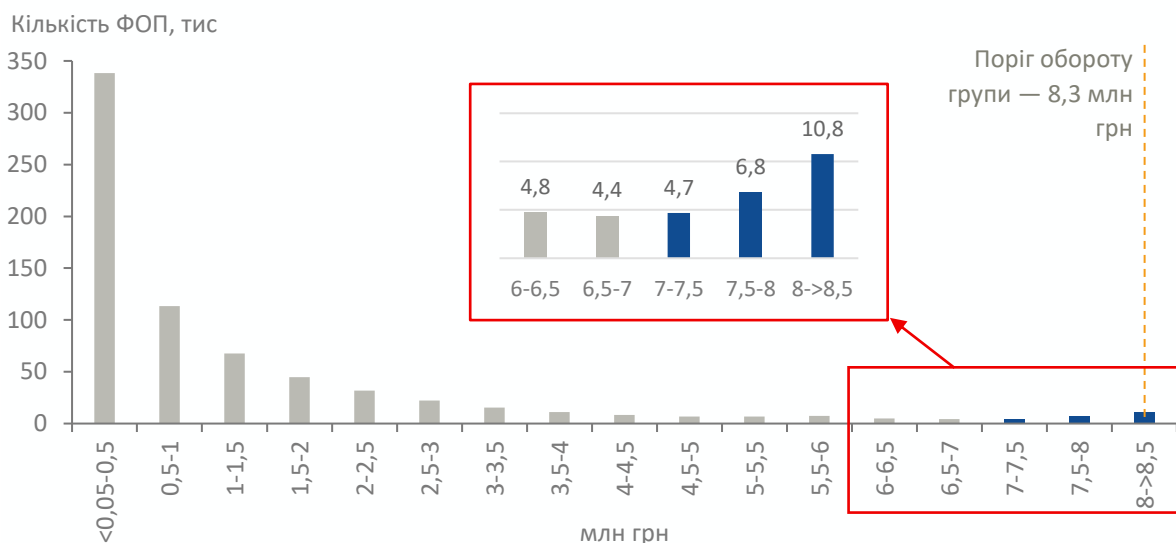
Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Рисунок 5. У Групі 3 (платники ПДВ) концентрація починається на рівні обороту 7,5–8 млн грн
Розподіл кількості ФОПів групи 3 (платників ПДВ) за обсягом обороту у 2024 році, млн грн

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Рисунок 6. У Групі 3 (неплатники ПДВ) концентрація починається на рівні обороту 7–7,5 млн грн
Розподіл кількості ФОПів групи 3 (неплатників ПДВ) за обсягом обороту у 2024 році, млн грн

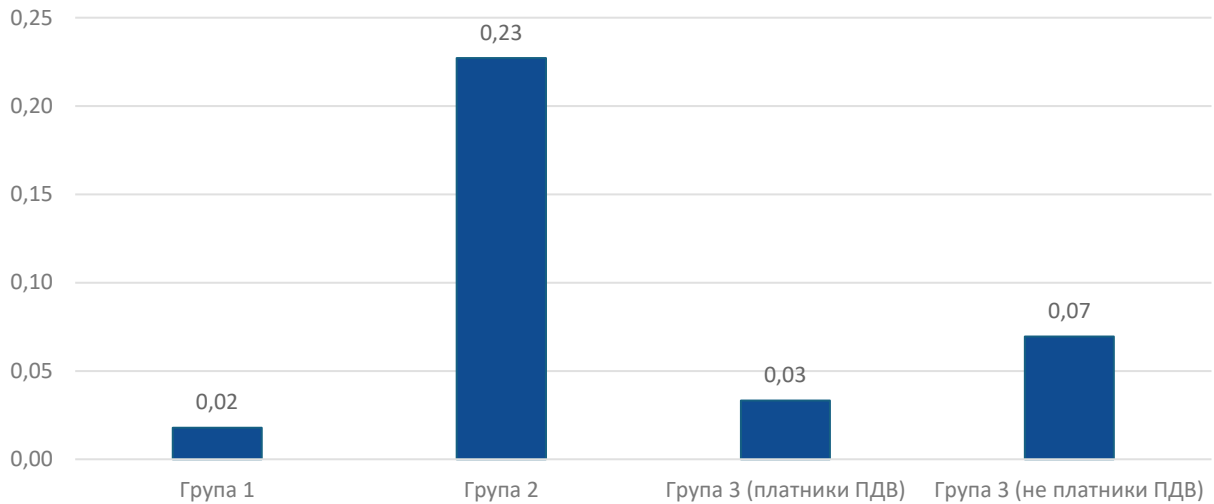
Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Найвищий індекс зловживання спостерігається серед ФОПів групи 2 та ФОПів-неплатників ПДВ групи 3 (рис. 7). Про це свідчить інтенсивність скупчення даних навколо порогових значень. Методологія, використана для розрахунку індексу зловживання⁸, ідентична використаній у нашому попередньому дослідженні [2] і вимірює відхилення від очікуваного розподілу обороту за методом Парето. В описаному випадку фіксується інтенсивність скупчення нижче від регуляторних меж.

⁸ Вищий індекс вказує на більшу ймовірність потенційного зловживання системою спрощеного оподаткування. Для розрахунку індексу зловживання ми проаналізували розподіл обороту за секторами, визначивши точку, де природне зниження кількості постійних представництв переривається і починається аномальне зростання, і використавши останню «здорову» точку як орієнтир. Розрив між очікуваним рівнем та фактичним розподілом вказує на масштаб аномалії, який потім ми співвіднесли із загальним оборотом сектора, щоб отримати індекс для кожного сектора в межах групи.

Рисунок 7. Найвища концентрація потенційних зловживань спостерігається у Групі 2, де єдиний податок становить 1420 грн на місяць

Індекс зловживання за групами ФОПів у 2024 році

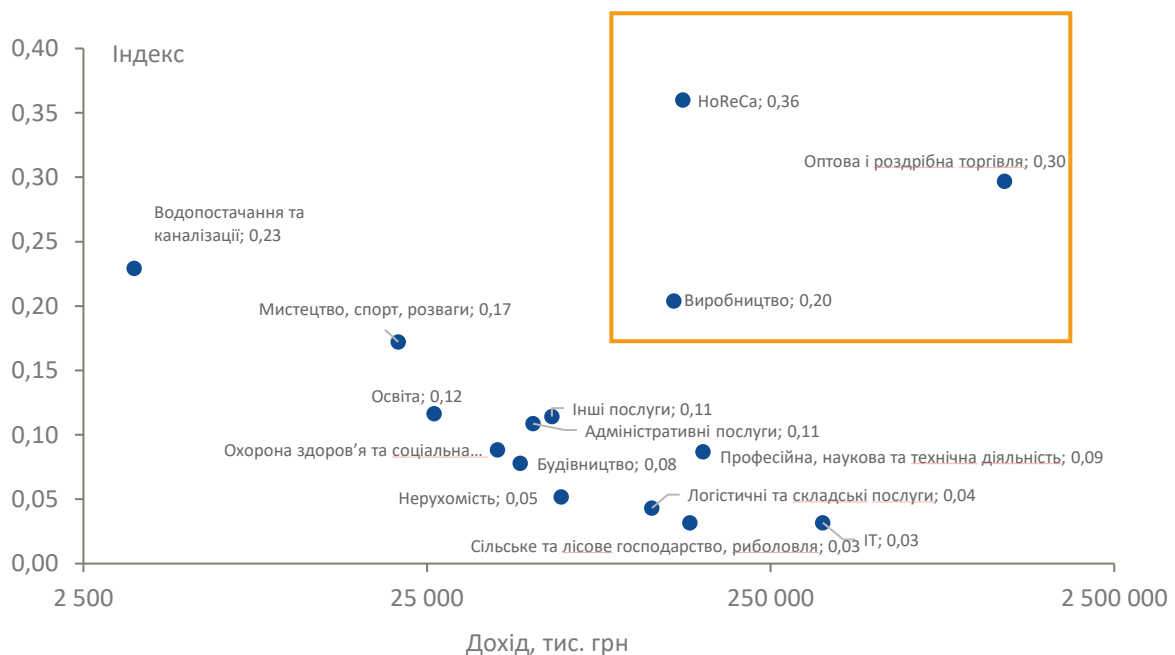

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Основні передумови і можливості потенційного зловживання виникають в таких секторах, як HoReCa, оптова та роздрібна торгівля та виробництво. Зазвичай у цих секторах поєднуються високі обсяги обороту з високими індексами зловживання (рис. 8). Більшість ФОПів у цих секторах, що мають високий індекс зловживання та виявляють ознаки дроблення бізнесу, працюють на групі 2, користуючись перевагами мінімального оподаткування.

Рисунок 8. Високий індекс зловживань та високі галузеві обороти зосереджені у секторах HoReCa, оптової та роздрібно торгівлі, а також у виробництві

Основні види господарської діяльності за оборотом та індексом зловживання в групах ССО у 2024 році

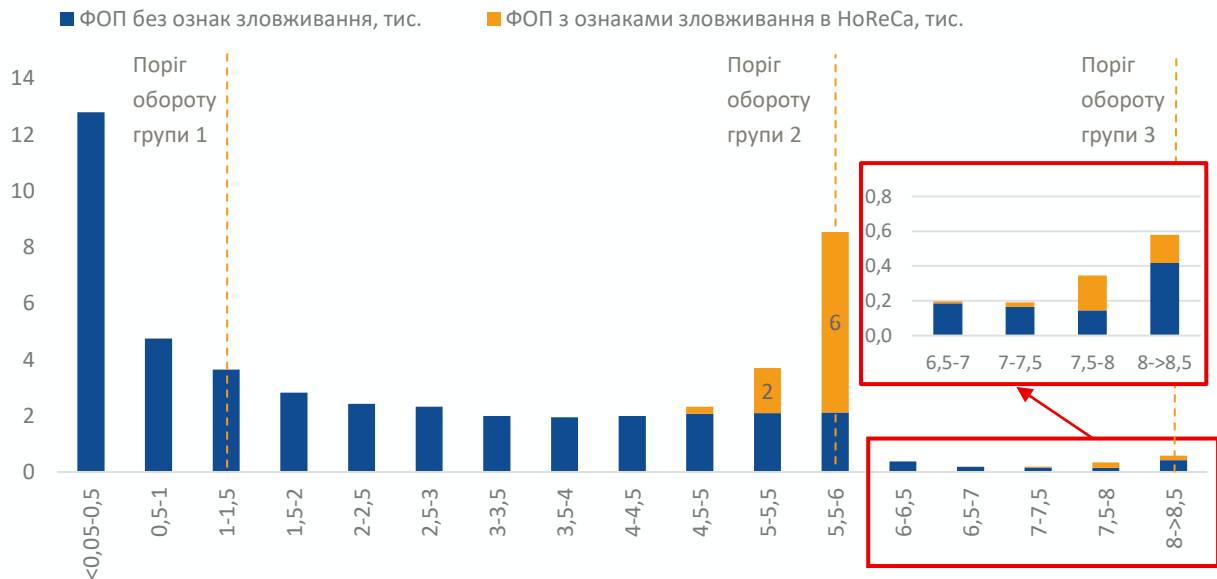

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Розподіл даних у цих секторах (рис. 9–11) показує, що поблизу порогових значень обороту формується окремий сегмент бізнесу. Формально кожен такий ФОП виглядає «невеликим» — із річним оборотом близько 4-6 млн грн і сплатою єдиного податку 1420 грн. Однак на практиці йдеться не про ізольованих малих підприємців, а про модульні мережі взаємопов'язаних ФОПів, які у сукупності працюють у масштабах, співставних із середніми та великими компаніями. Десятки, а інколи й сотні таких ФОПів фактично відтворюють єдину бізнес-структуру.

Рисунок 9. У секторі HoReCa близько 5 тис. ФОП мають ознаки зловживань і потенційно можуть генерувати 50 млрд грн обороту (35% загального обороту сектору)

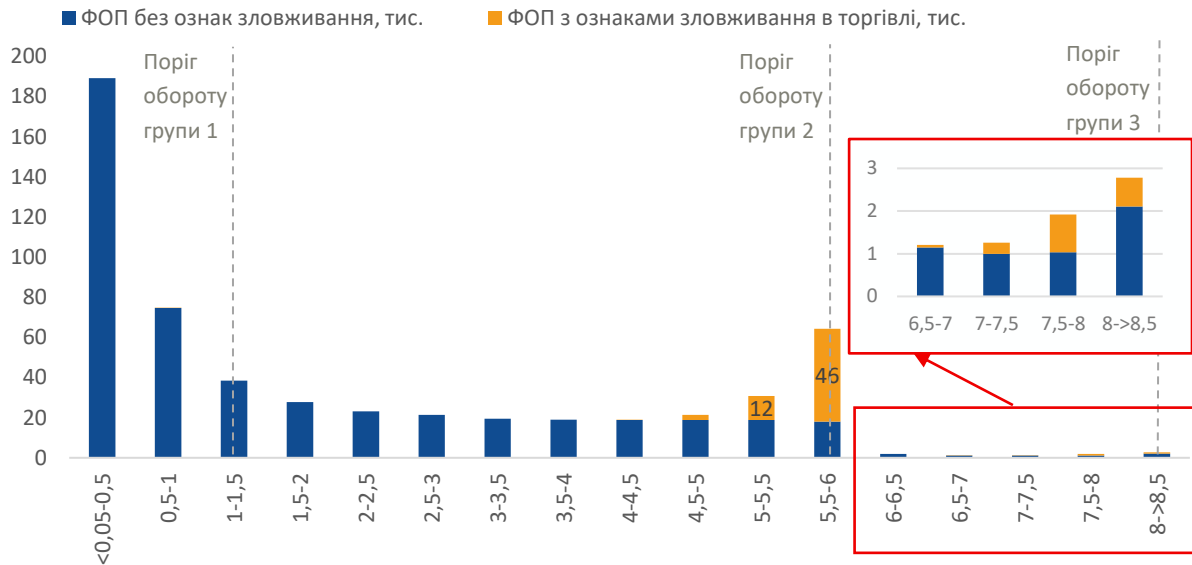
Розподіл ФОП у HoReCa: патерн Парето та надмірна концентрація навколо порогових значень

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Така модель організації бізнесу створює можливості як для формально законної мінімізації податків через штучне дроблення діяльності, так і для незаконних практик. У секторах роздрібної торгівлі, електроніки та HoReCa мережі ФОПів можуть використовуватися не лише для уникнення переходу на загальну систему оподаткування, а й для реалізації товарів незадокументованого або незаконного походження. Оскільки такі структури часто працюють поза системою ПДВ, без належного обліку запасів і звірки рахунків-фактур, вони формують непрозорі ланцюги постачання, у яких походження товарів фактично не простежується.

Рисунок 10. У роздрібній та оптовій торгівлі близько 63 тис. ФОП мають ознаки зловживань і потенційно можуть генерувати 356 млрд грн обороту (29% загального обороту сектору)
Розподіл ФОП у торгівлі (включно з транспортними засобами): патерн Парето та надмірна концентрація навколо порогових значень

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Поділ компанії на мережу фізичних осіб-підприємців на ССО для уникнення сплати ПДВ, податку на прибуток і ПДФО є однією з найпоширеніших схем ухилення від оподаткування в Україні. За словами голови парламентського Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Данила Гетманцева [1], таку модель активно використовують у роздрібній торгівлі, готельному та ресторанному бізнесі. Вона часто функціонує без належного обліку товарних запасів, що створює умови для реалізації контрабандної або незаконно виготовленої в Україні продукції.

Масштаби проблеми підтверджують і дані правоохоронних та податкових органів. Минулого року Державна податкова служба (2025а) викрила схему дроблення бізнесу у двох відомих мережах з продажу електроніки, які ухилилися від сплати ПДВ на понад 286 млн грн [15]. У липні 2025 року Генеральна прокуратура [10] повідомила про інший подібний випадок: понад 100 підконтрольних ФОПів незаконно ввозили в Україну гаджети відомих брендів для продажу з мінімізацією податкових зобов'язань. Того ж місяця ДПС [8] виявила ще сім роздрібних мереж, які застосовували аналогічну схему, що призвело до втрат бюджету на 668,5 млн грн ПДВ.

Одним із каналів потрапляння таких товарів на український ринок є зловживання митними процедурами. Наприклад, за даними Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради [6], незаконний імпорт квітів за останні 3,5 роки призвів до втрат бюджету на понад 600 млн грн. Надалі ці товари потрапляють у роздрібні мережі, побудовані на дробленні бізнесу, де їх продають через ФОПів на ССО без належного обліку запасів і без сплати ПДВ на кінцевому етапі реалізації.

Ще однією схемою зловживання ПДВ є діяльність конверсійних центрів, які реєструють фіктивні податкові накладні, щоб інші компанії могли зменшувати свої податкові зобов'язання. Один із таких центрів викрило Національне антикорупційне бюро України [7]. Ефективність подібних схем особливо зростає тоді, коли роздрібна торгівля на фінальному етапі здійснюється через ФОПів на ССО, які не є платниками ПДВ.

Сукупність статистичних даних про скупчення бізнесу біля порогових значень, секторальні особливості зловживань і конкретні кейси правозастосування свідчить, що ССО в її нинішньому

вигляді стала структурним елементом, який полегшує ухилення від оподаткування та підтримує тіньову торгівлю.

Рисунок 11. У виробництві близько 5 тис. ФОП мають ознаки зловживань і потенційно можуть генерувати 27 млрд грн обороту (20% загального обороту сектору)

Розподіл ФОП у виробництві: патерн Парето та надмірна концентрація навколо порогових значень

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

2.3. Вплив ССО на поведінку економічних суб'єктів та ухилення від сплати податків

Спрощена система оподаткування запроваджувалася як тимчасовий і пільговий режим, який мав допомогти малим підприємствам розпочати діяльність, зміцнитися і згодом перейти на загальну систему оподаткування. На практиці сталося протилежне: ССО перетворилася на режим, у межах якого бізнес прагне залишатися якомога довше. Це є наслідком самої конструкції системи. Нижчі податкові ставки, звільнення від ПДВ і спрощений облік роблять перебування у статусі малого бізнесу фінансово вигіднішим, ніж розширення діяльності та перехід на загальну систему. Саме такі стимули створюють підґрунтя для штучного дроблення бізнесу, описаного в розділі 2.2. З тієї ж причини у групі 3 поширене переоформлення трудових відносин у сфері професійних послуг та ІТ у форму самозайнятості.

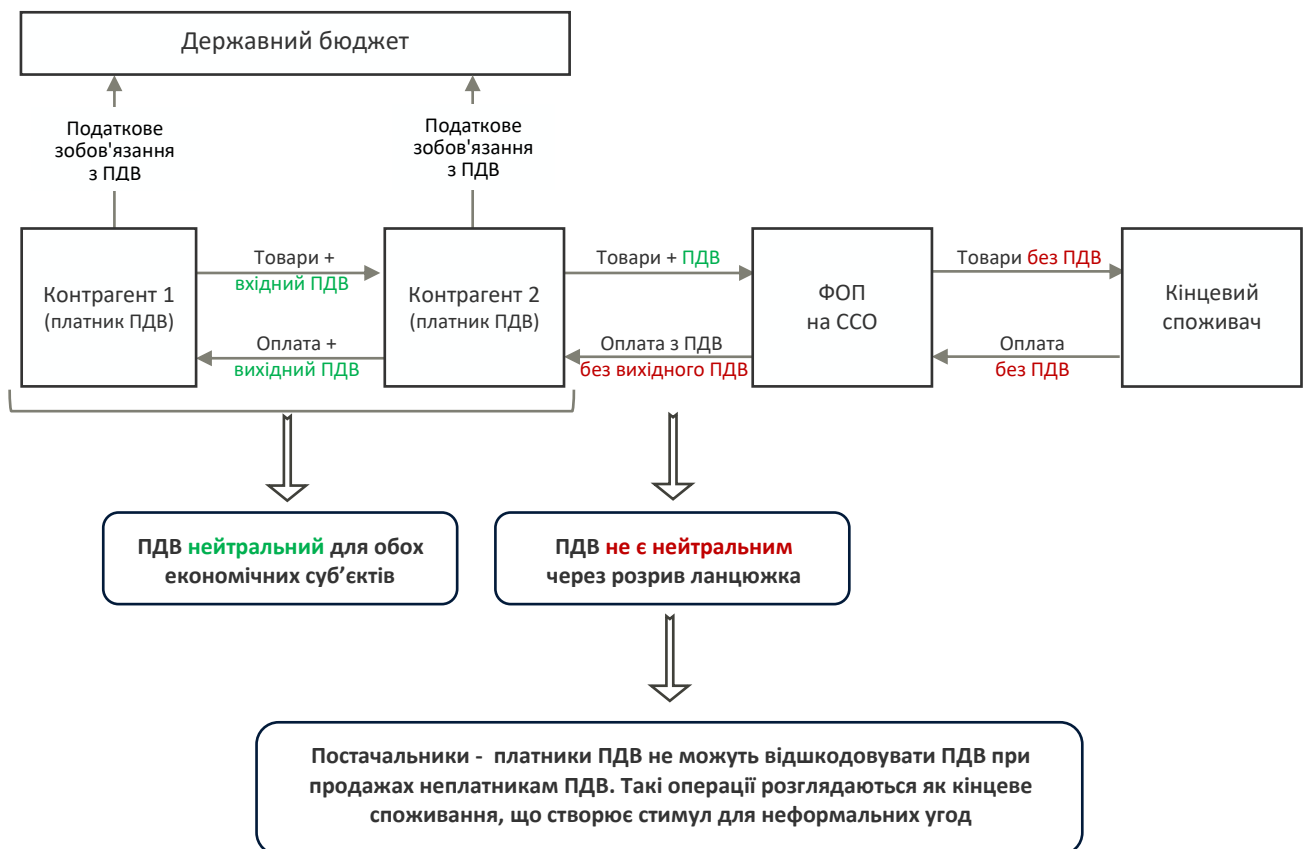
Ключову роль у цьому відіграє звільнення від ПДВ, яке відкриває простір для тіньових практик. Відповідно до статті 185.1 Податкового кодексу України, ПДВ застосовується до постачання товарів і послуг незалежно від статусу покупця, а стаття 194.1.1 передбачає включення ПДВ до ціни. Це означає, що підприємці на ССО, навіть якщо вони не зареєстровані платниками ПДВ, фактично сплачують цей податок у ціні товарів і послуг, які купують у платників ПДВ. Водночас стаття 297.1 звільняє їх від обов'язку нараховувати ПДВ на власні продажі та не дає їм права на податковий кредит. У результаті такі підприємці залишаються частиною ланцюга постачання, але випадають із повноцінного механізму адміністрування ПДВ.

У стандартній моделі ПДВ саме на цьому етапі має відбуватися фактичне стягнення податку з кінцевого або проміжного покупця, який не має права на податковий кредит. Постачальник

нараховує вихідний ПДВ, зменшуючи його на суму власного вхідного ПДВ. Робота цієї системи тримається на податкових накладних. Згідно зі статтею 201.10 Податкового кодексу, кожне оподатковане постачання, здійснене зареєстрованим платником ПДВ, має бути оформлене податковою накладною. Саме це дає змогу проводити перехресну перевірку операцій і відстежувати рух товарів.

Однак коли покупцем є підприємець на ССО, який не зареєстрований платником ПДВ, цей механізм послаблюється. Такий покупець не має права на податковий кредит, а тому не зацікавлений у тому, щоб вимагати податкову накладну. У цій точці ланцюга постачання фактично зникає податковий стимул підтримувати документальну простежуваність операції. Саме тому операції з такими покупцями часто стають межею, на якій обривається простежуваність товару на основі податкових накладних (рис. 12).

Рисунок 12. Порушення ланцюжка ПДВ у внутрішніх продажах

Джерело: власне зображення на основі Податкового кодексу України (Верховна Рада, 2019)

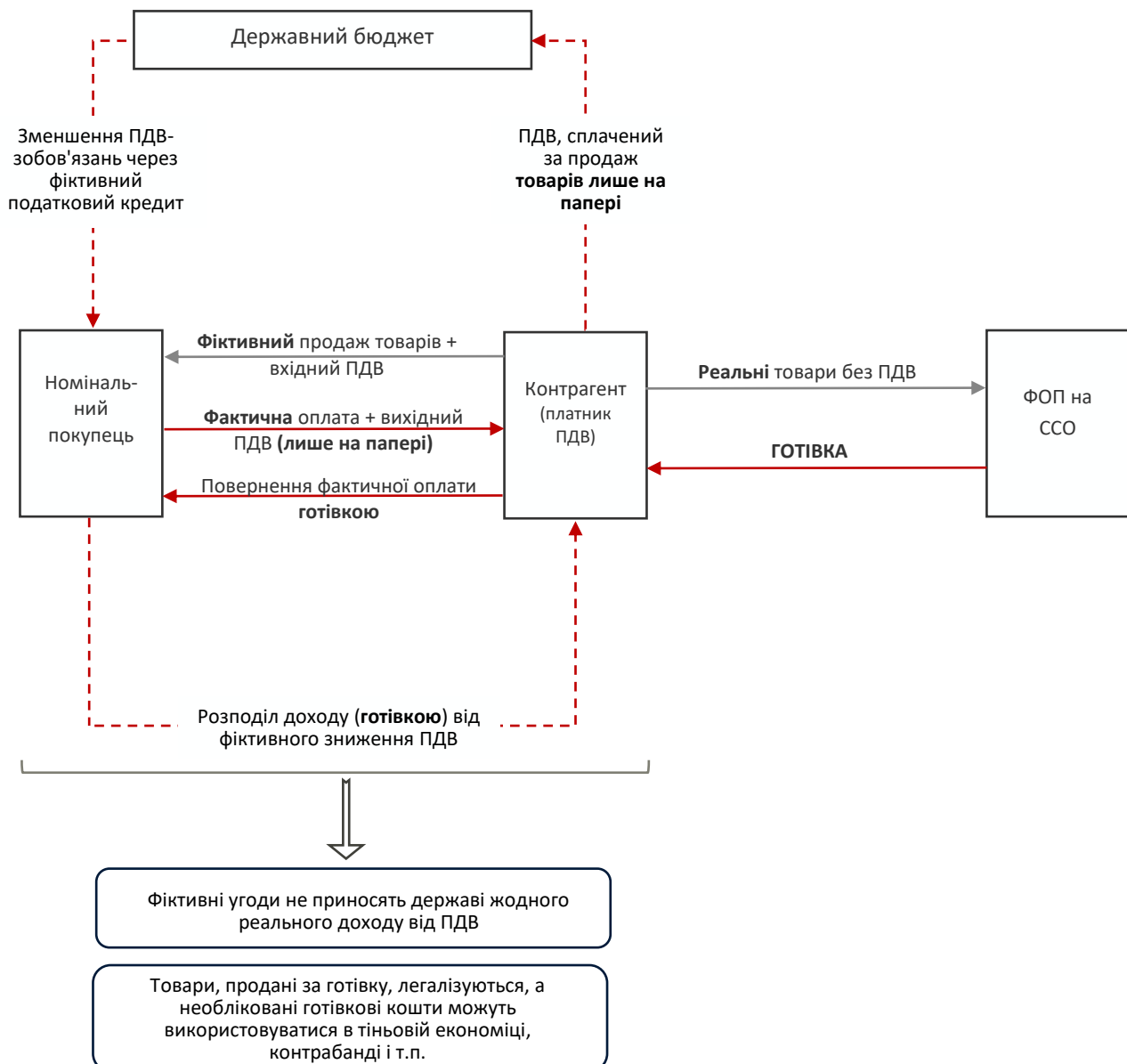
Якщо продаж такому покупцеві офіційно проводять через облік, зареєстрований платник ПДВ має нарахувати ПДВ з продажу і сплатити його до бюджету, зменшивши суму на той ПДВ, який уже був сплачений при закупівлі товару. Саме тому на практиці виникає спокуса не показувати такі операції офіційно — тобто продавати товар «вчорну», найчастіше за готівку, щоб уникнути нарахування ПДВ. Далі цей товар потрапляє до роздрібних і сервісних мереж, які працюють через ФОПів на ССО, і вже звідти продається кінцевим споживачам.

У результаті ПДВ, який мав би надійти до бюджету на етапі роздрібного продажу, фактично не надходить. Щоб приховати це, часто використовують технічні або фіктивні компанії, через які штучно створюють податковий кредит. Цей штучний кредит потім використовують, щоб

формально перекрити ПДВ, задекларований з продажу. У підсумку в документах усе виглядає правильно, але бюджет реальних коштів не отримує (рис. 13).

Цю модель додатково підсилюють готівкові розрахунки. Підприємці на ССО мають обмежений контроль за товарними запасами, тому можуть відносно легко переводити виручку від бізнесу в особисту готівку і звітувати про оборот лише періодично. Спрощена звітність не дає змоги повноцінно зіставити закупівлі, залишки товарів і продажі. Через це необліковані товари і незадекларовані доходи можуть обертатися з дуже низьким рівнем податкової прозорості.

Рисунок 13. Наслідки розриву ланцюжка ПДВ: фіктивні операції та виведення готівки

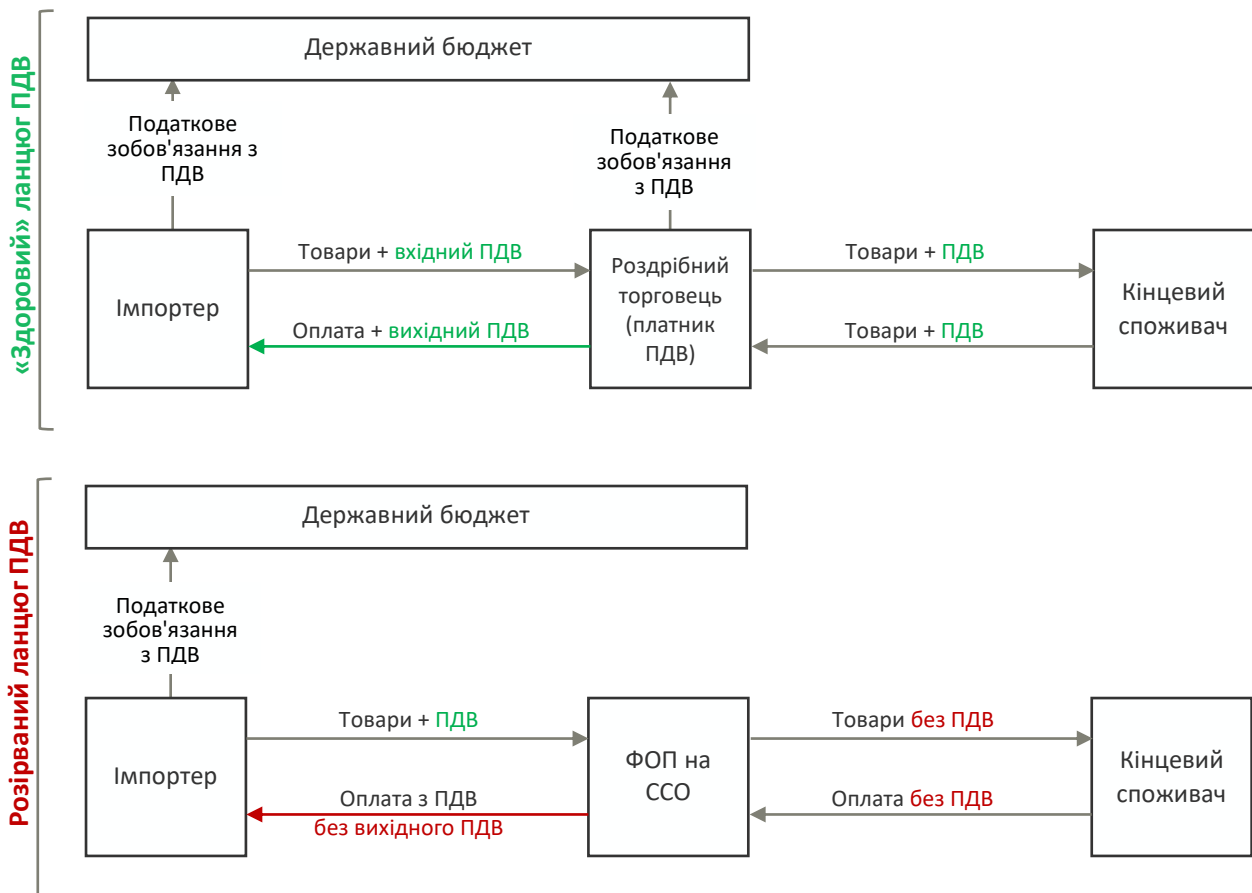

Джерело: власне зображення на основі Податкового кодексу України

ПДВ на імпорт сплачується авансом на етапі митного оформлення. Проте його нейтральність зберігається лише тоді, коли імпортований товар і надалі обертається в межах системи ПДВ. Якщо товар залишається у ланцюгу постачання між платниками ПДВ, податок виконує свою функцію

належним чином. Натомість коли він надходить до суб'єктів на ССО, які не є платниками ПДВ, сплачений при імпорті податок перестає бути нейтральним і фактично перетворюється на витрати, що змінює економічні стимули вздовж усього ланцюга постачання.

Рисунок 14. Ланцюг ПДВ між імпортером, суб'єктами-платниками ПДВ та постійним представництвом на ССО в операціях з імпорту

Джерело: власне зображення на основі Податкового кодексу України (Верховна Рада, 2019)

3. Розробка та результати реформи ПДВ

3.1 Пропозиція щодо реформи ПДВ

Згідно з Програмою розширеного фінансування (EFF) між Україною та МВФ, одним із заходів є скасування винятку із загального правила обов'язкової реєстрації платників ПДВ, який нині діє для платників на ССО. Йдеться про відмову від спеціальних умов, закріплених у статті 181.1 Податкового кодексу України. Натомість для всіх суб'єктів господарювання, незалежно від обраної системи оподаткування, має діяти єдиний поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ. Такий підхід також відповідає Національній стратегії доходів України до 2030 року, яка передбачає розширення податкової бази через усунення системних викривлень і включення господарської діяльності до єдиного податкового ланцюга.

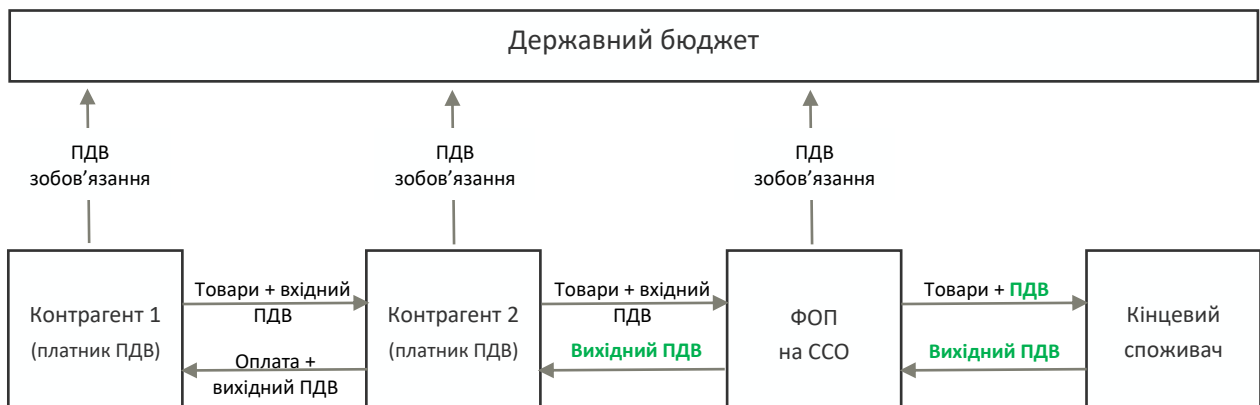
Пропозиція скасувати звільнення від ПДВ впливає з самої конструкції чинної ССО. У нинішньому вигляді вона не заохочує бізнес до зростання і переходу на загальну систему, а навпаки—створює стимули залишатися на спрощеній системі якомога довше. Це спотворює її початкове

призначення, описане в розділі 2.2. Наявні механізми контролю переважно спрямовані не на усунення джерела проблеми, а на боротьбу з її наслідками.

Сьогодні протидія зловживанням у сфері ПДВ з боку підприємців на ССО зводиться переважно до аналітичної роботи Державної податкової служби, яка виявляє ризики за місцезнаходженням, контрагентами та фінансовими потоками, а також до фактичних і документальних перевірок⁹. Додаткову роль відіграє система фінансового моніторингу, яка дає змогу контролювати транзакції та за наявності ризиків обмежувати обслуговування банківських рахунків. Бюро економічної безпеки втручається вже тоді, коли зібрані дані вказують на можливі порушення, зокрема ухилення від сплати податків, контрабанду або фіктивне підприємництво.

Запропонована реформа ПДВ покликана відновити базову логіку цього податку як нейтрального податку на додану вартість. Для цього необхідно усунути розриви в ланцюгу ПДВ, якими нині користуються сектори з високою концентрацією зловживань через ФОПів на ССО. Водночас така зміна підвищить справедливість оподаткування і зменшить викривлення конкуренції між платниками на ССО та бізнесом на загальній системі. При цьому інші переваги ССО, пов'язані зі спрощеним адмініструванням і підтримкою конкурентоспроможності малого бізнесу, зберігаються. У підсумку це повертає ПДВ до його базової логіки і робить ФОПів повноцінними учасниками ланцюга ПДВ (рис. 15).

Рисунок 15. Відновлення ланцюжка ПДВ: нейтральне оподаткування доданої вартості

Джерело: власне зображення на основі Податкового кодексу України (Верховна Рада, 2019)

Реформа не змінює порядок оподаткування діяльності, яка не перевищує порогу ПДВ. Операції між підприємцями-неплатниками ПДВ, які не перевищують поріг, залишаються поза системою ПДВ. Якщо приватний підприємець купує товари або послуги у постачальника-платника ПДВ, податок вже включено до ціни згідно з чинним законодавством.

Практичний вплив реформи, що передбачає реєстрацію як платника ПДВ, різниться залежно від бізнес-моделі, а саме від кількох факторів: що постачає підприємство — товари чи послуги, працює на внутрішніх ринках чи займається експортом або імпортом. Ці відмінності детально проаналізовано в розділі 3.3. Скасування звільнення від ПДВ набере чинності 1 січня 2027 року, що надає достатній перехідний період для підготовки до змін. Щоб платники податків на ССО інтегрувались в систему ПДВ без надмірного адміністративного навантаження, протягом цього періоду органи влади повинні проводити роз'яснювальну роботу, впроваджувати спрощені

⁹ Податкові перевірки передбачають заходи з переоформлення фіктивного підприємництва на підприємство з найманою працею з серйозними наслідками для компаній, які «купують» у ФОП «послуги», які фактично є найманою працею.

електронні інструменти виставлення рахунків та подання звітності, а також проводити контроль за сплатою ПДВ, заснований на оцінці ризиків. Одночасно буде досягатися швидке скорочення тіньової економіки. Запровадження ПДВ для суб'єктів сектору ССО є складним і політично чутливим заходом, проте такий підхід є збалансованим порівняно з іншими потенційними варіантами, які є або менш ефективними, або пов'язані з іще більшими проблемами впровадження, як-от:

- Зниження порогів обороту для груп ССО могло би покращити виявлення зловживань та зробити великі мережі постійних представництв більш помітними. Однак це несе ризики для справжніх мікропідприємств, які можуть бути не готовими до загальної системи оподаткування, що потенційно може витіснити частину діяльності в тіньову економіку та зменшити загальну економічну активність.
- Розширення переліку заборонених видів діяльності для ССО, як-от торгівля та сектори HoReCa, усунуло б податкові конкурентні переваги підприємств на ССО та обмежило б сірі схеми. Проте такий підхід ризикує створити бар'єри для малого бізнесу, сприяти концентрації ринку та стимулювати подальшу тіньову діяльність.
- Дозвіл на добровільну реєстрацію як платника ПДВ для всіх груп ССО створює стимули для формалізації та приносить користь B2B-транzakціям та експортерам. Однак не усуває першопричину зловживань. Це добре видно, коли порівняти кількості ФОП у групі 3 серед платників та неплатників ПДВ.
- Обмеження в знятті готівки для ФОП (коли кожне зняття розглядається як оподатковуваний дохід або обкладається комісією за транzakцію) може зменшити привабливість позабалансових операцій та підвищити прозорість, проте несе певні ризики: створення нових схем ухилення, непропорційний вплив на малий бізнес, стимули до уникнення банківської системи.
- Підвищення єдиних ставок податку, навіть із секторальною диференціацією, може усунути деякі розбіжності з оподаткуванням праці та є відносно простим у впровадженні. Однак не відновлює ланцюги ПДВ і не усуває стимули до фрагментації бізнесу, що притаманні спрощеній системі.
- Збереження статусу-кво є політично малоризиковим і дозволяє уникнути короткострокових потрясінь, але закріплює існуючі зловживання і викривлення конкуренції та сприяє розширенню неформальних операцій.
- Надання податковим органам доступу до щоденних банківських операцій могло би значно покращити моніторинг грошових потоків у режимі реального часу та допомогти виявляти потенційні зловживання ефективніше, ніж щоквартальні або щорічні декларації. Однак цей підхід є дуже чутливим політично та операційно, а нинішні інституційні спроможності, правові обмеження та проблеми низької довіри роблять його дуже складним для реалізації.

3.2 Практика ЄС щодо ПДВ для суб'єктів малого та середнього бізнесу

.1.1 Розвиток законодавства щодо ПДВ в ЄС та його сучасна структура

Протягом останніх десятиліть ЄС суттєво просунувся у врегулюванні порогів обов'язкової реєстрації платників ПДВ. У 1977 році Шоста директива ЄС про ПДВ (77/388/ЄЕС) дозволила державам-членам звільняти малі та середні підприємства від сплати ПДВ. Водночас вона не встановлювала конкретних порогів реєстрації, тому країни могли визначати їх самостійно.

У період з 1980 до 2007 року до ЄС приєдналися 18 нових держав. Для кожної з них ЄС встановлював окремі верхні межі порогу реєстрації платників ПДВ у межах процесу вступу. Це означало, що кожна країна отримувала максимальний рівень, до якого могла звільняти малий бізнес від ПДВ. Такі межі становили від €10 000 до €37 000 (Annacordia & Van der Corput, 2009). Наприклад, для Польщі встановили поріг у €10 000 (45 300 злотих), хоча ще у 1999 році в країні діяв вищий поріг — 80 000 злотих (Lenain and Bartoszuk, 2000).

Директива Ради 2006/112/ЄС [25] систематизувала чинні правила ПДВ, створила єдину правову базу та замінила Шосту директиву 1977 року і численні поправки до неї. Водночас і ця директива, хоча й описувала режим звільнення МСП від ПДВ, не містила конкретних порогових значень.

Підхід змінився у 2020 році. Директива ЄС [26] вперше встановила загальноєвропейську верхню межу для національних порогів звільнення МСП від ПДВ — €85 000. Крім того, вона запровадила транскордонну схему для МСП, яка спростила торгівлю всередині ЄС. За цією схемою МСП можуть бути звільнені від сплати ПДВ в іншій державі-члені, якщо їхній річний оборот у межах ЄС не перевищує €100 000 і водночас не перевищує національні ліміти у тих країнах, де вони працюють. Це рішення зменшило складність і адміністративне навантаження, пов'язані з ПДВ, оскільки дозволило малому бізнесу працювати в кількох країнах ЄС без окремої реєстрації платником ПДВ у кожній із них — за умови дотримання відповідних національних порогів.

Нині максимальний допустимий поріг реєстрації платника ПДВ у країнах ЄС становить €85 000. Це приблизно 4,2 млн грн, тобто менше за поріг обороту для груп 2 та 3 в Україні. Держави-члени можуть встановлювати нижчий поріг, але не вищий. Дві країни ЄС застосовують нульовий поріг, тобто будь-яка оподатковувана економічна діяльність одразу вимагає реєстрації платником ПДВ. Три держави-члени використовують максимально дозволений поріг у €85 000. Решта країн встановлюють власні національні пороги в межах цього діапазону. Детальний перелік наведено в Додатку D (таблиця D1).

Під час формування політики у сфері ПДВ країни стикаються з базовим викликом [18] — необхідністю знайти баланс між двома цілями. З одного боку, потрібно забезпечити ефективне стягнення податку і нейтральність ПДВ. З іншого — не створити надмірного адміністративного навантаження для мікро- та малих підприємств. Саме тому поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ є одним із ключових інструментів податкової політики.

Якщо підприємство перевищує встановлений поріг, воно втрачає право на звільнення від ПДВ. Оскільки директива встановлює єдину систему ПДВ, держави-члени не можуть довільно створювати винятки для окремих категорій бізнесу, зокрема для тих, хто працює на спрощених режимах, якщо це прямо не передбачено директивою або окремо не схвалено Радою ЄС.

Водночас держави-члени можуть [23] запроваджувати не один, а кілька національних річних порогів. Такі пороги називають секторальними. Якщо мале підприємство потенційно підпадає під кілька секторальних порогів, податковий орган визначає, який саме з них до нього застосовується, оскільки для одного платника може діяти лише один такий поріг. Крім того, пороги можуть відрізнятися залежно від виду діяльності—наприклад, окремо для товарів і окремо для послуг. Саме таку модель використовують Франція та Ірландія, де для товарів поріг вищий, ніж для послуг.

Політика щодо порогу реєстрації платника ПДВ потребує особливо зваженого підходу. Підвищити поріг порівняно легко, тоді як його зниження є політично складним і часто непопулярним рішенням. Наприклад, парламент Франції заблокував пропозицію знизити пороги реєстрації платників ПДВ з 1 січня 2026 року в межах бюджету на 2026 рік [19]. Велика Британія, яка не є членом ЄС, має високий поріг у 90 000 фунтів стерлінгів, що створює економічні викривлення [33].

.1.2 Основні відмінності між політикою України та ЄС у сфері ПДВ та необхідні реформи

Оскільки порядок справляння ПДВ має ґрунтуватися на об'єктивних характеристиках господарських операцій, у праві ЄС для розмежування спрощеного і загального режимів використовується один основний критерій — оборот підприємства. В Україні підхід інший: вирішальне значення мають одразу два критерії—організаційно-правова форма суб'єкта господарювання та його оборот. Через це в Україні фактично існують два різні пороги обов'язкової реєстрації платником ПДВ. Перший становить €20 000 і застосовується до суб'єктів на загальній системі оподаткування, зокрема зареєстрованих як ТОВ. Другий становить 186 000 € (2024 рік)¹⁰ і поширюється на суб'єктів, які працюють на ССО.

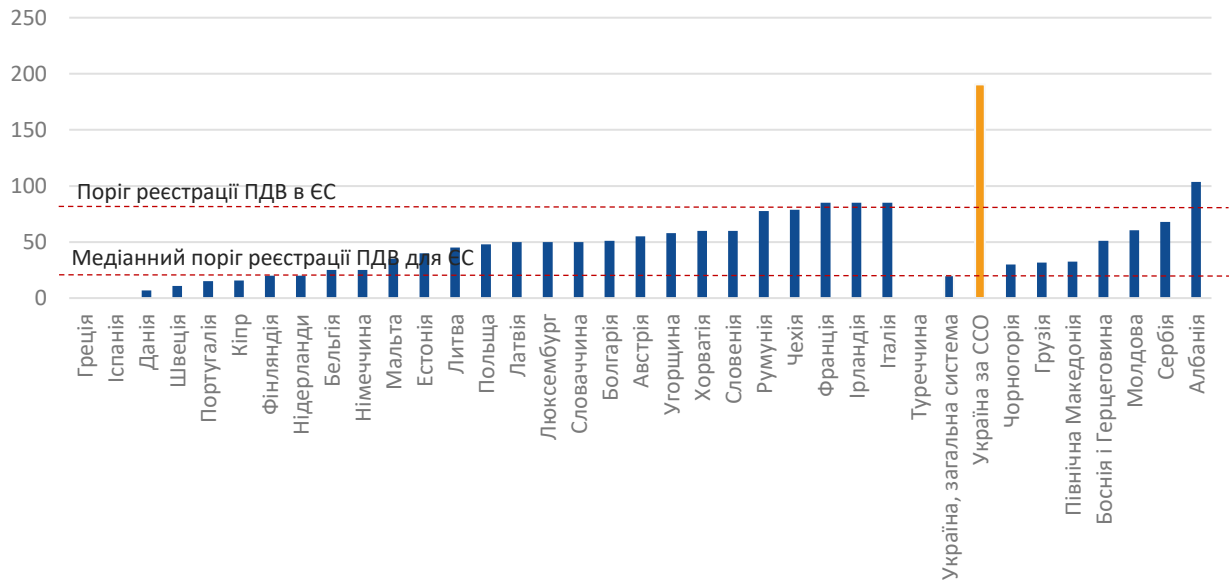
Чинна модель ПДВ в Україні суперечить кільком базовим підходам ЄС. По-перше, українська система передбачає різні пороги реєстрації залежно від організаційно-правової форми суб'єкта господарювання та рівня його обороту, тоді як у ЄС ключовим орієнтиром є єдиний поріг. По-друге, в Україні головним критерієм фактично виступає саме форма ведення бізнесу, тоді як у ЄС визначальним критерієм є масштаб діяльності, тобто оборот. Така конструкція створює стимули використовувати ССО не як інструмент підтримки малого бізнесу, а як спосіб податкової оптимізації. Тому для досягнення задекларованої мети — зменшити податкове навантаження на малий бізнес без створення викривлень — український порядок адміністрування ПДВ потребує перегляду.

У таблиці 1 наведено порівняння адміністрування ПДВ в Україні та Польщі. Повне наближення української системи до європейської моделі вимагатиме і складних, і політично чутливих змін. Однією з них є розширення інструментів контролю з боку податкових органів. У Польщі Національна податкова адміністрація має автоматичний щоденний доступ до банківських рахунків платників ПДВ і може оперативним чином аналізувати рух коштів. В Україні Державна податкова служба такого доступу не має. Крім того, у Польщі в разі виявлення ознак шахрайства податковий орган може заблокувати рахунок на строк до 72 годин. В Україні формально рахунок може бути заблокований на строк до 10 робочих днів, але на практиці такі обмеження нерідко тривають значно довше — іноді кілька місяців.

¹⁰ З 2026 року максимальні порогові значення для ССО становлять €200 000.

Рисунок 16. Звільнення ССО від ПДВ створює в Україні подвійну порогову систему ПДВ, де поріг для ССО суттєво перевищує пороги реєстрації ПДВ в ЄС

Поріг реєстрації платника ПДВ у ЄС та в Україні

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних європейської комісії (2026), власний аналіз

Таблиця 1. Порівняння систем адміністрування ПДВ: Україна та Польща

Критерій	Україна	Польща
Основний об'єкт контролю	Рахунок-фактура з ПДВ (контроль на рівні окремих операцій)	Банківські рахунки платника податків та рух грошових коштів
Основний інструмент контролю	Єдиний реєстр податкових рахунків-фактур (URTI) та Автоматизована система моніторингу ризиків з ПДВ (SMKOR)	STIR — система моніторингу та аналізу банківських операцій
Точка втручання	На момент подання рахунку-фактури з ПДВ	На етапі аналізу фінансових операцій
Застосовані заходи	Блокування реєстрації рахунку-фактури з ПДВ	Блокування банківського рахунку платника податків
Повноваження з прийняття рішень	Державна податкова служба (автоматизована система та дискреційна комісія)	Голова Національної податкової адміністрації (Szef KAS)
Правова основа для втручання	Формальні показники ризику, пов'язані з конкретним ПДВ-рахунком	Ризик використання банківського рахунку для схем податкового шахрайства або ухилення від оподаткування
Початкова тривалість заходу	До розгляду пояснень платника податків (до 10 робочих днів)	До 72 годин
Можливість продовження	Так, до прийняття рішення комісією або судом	Так, до 3 місяців
Вплив на покупця	Податковий кредит з вхідного ПДВ недоступний до розблокування рахунку-фактури	Податковий кредит на вхідний ПДВ залишається незмінним
Вплив на продавця	Зобов'язання з ПДВ вже виникає і має бути сплачене	Зобов'язання з ПДВ залишаються без змін

Негайний фінансовий ефект	Тимчасовий тиск на грошові потоки через заблокований вхідний ПДВ	Тимчасове обмеження доступу до банківських коштів
Доступ до банківських даних	Обмежений, переважно через судові процедури	Автоматичний та безперервний (щоденний доступ)
Обробка кредиту вхідного ПДВ	Фактично залежить від реєстрації рахунку-фактури	Виникає одночасно з виникненням зобов'язання продавця щодо сплати ПДВ

Джерело: власні узагальнення на основі матеріалів Офіційного порталу Верховної Ради України (Податковий кодекс України [11], Постанова Кабінету Міністрів України [12]) та Податкового кодексу Польщі.

Наразі однією з проблем для українського бізнесу є блокування податкових накладних. Центр економічної стратегії спільно з Національним агентством з питань запобігання корупції брали участь у розробці податкового розділу Антикорупційної стратегії-2030. Ця робота дала змогу запропонувати низку реформ, спрямованих на зменшення адміністративної дискреції під час ухвалення рішень про блокування накладних. Зокрема, запропоновані Верховній Раді рішення [13] передбачають чіткіше визначення критеріїв ризиковості платників податків і операцій — із конкретними показниками, пороговими значеннями та правилами їх застосування. Також пропонується обов'язково фіксувати посадових осіб, які ухвалюють рішення в межах автоматизованої системи моніторингу щодо відповідності податкових накладних або розрахунків коригування критеріям ризику.

Показовим є досвід Португалії. Там пріоритетом стало не розширення прямого доступу держави до рахунків бізнесу, а цифровізація адміністрування ПДВ. Усі підприємства, зареєстровані платниками ПДВ, включно з нерезидентами, зобов'язані передавати податковій службі дані про рахунки-фактури за всіма внутрішніми та транскордонними операціями (VAT Update 2025). Ця інформація подається у стандартизованому електронному форматі SAF-T через сертифіковане програмне забезпечення для виставлення рахунків-фактур. Оскільки податкова служба вже отримує детальні дані про операції через SAF-T, для частини платників стало можливим запровадити попередньо заповнені декларації з ПДВ за кожний звітний період. Водночас доступ державних органів Португалії до банківських рахунків платників податків залишається обмеженим—він надається за спеціальною адміністративною процедурою [32] і не потребує попереднього дозволу суду. Загалом приклад Португалії показує, що цифровізація може одночасно підвищувати прозорість і спрощувати адміністрування ПДВ.

Світовий банк [28] також наголошує на важливості єдиних стандартів звітності як умови прозорості та рівних правил для всіх суб'єктів господарювання. Водночас значна увага приділяється технологічним рішенням, які зменшують витрати на дотримання податкових вимог, скорочують час на звітність, підвищують економічну ефективність і дають платникам податків більшу визначеність. До основних інструментів покращення адміністрування ПДВ [40] належать електронне виставлення рахунків, онлайн-звітність і цифрові касові апарати. Ключовим елементом тут є постійний обмін інформацією — або через доступ податкових органів до даних банківських рахунків, або через регулярне подання продавцями інформації про операції на рівні кожної транзакції.

З огляду на складність і тривалість запровадження глибоких змін в адмініструванні ПДВ, ширший доступ податкових органів до даних може підвищити ефективність реформи. Водночас це потребує посилення спроможності Державної податкової служби України працювати з великими масивами інформації та належно захищати дані. Не менш важливо зробити адміністрування ПДВ простим і зрозумілим для підприємців. Міністерство фінансів [16] уже розпочало роботу над автоматизацією та цифровізацією адміністрування ПДВ. Її важливо продовжити у 2026 році, щоб до 1 січня 2027 року створити належну інфраструктуру та завчасно підготувати до цих змін платників ПДВ. Більш детально це питання розглянуто в розділі 4.

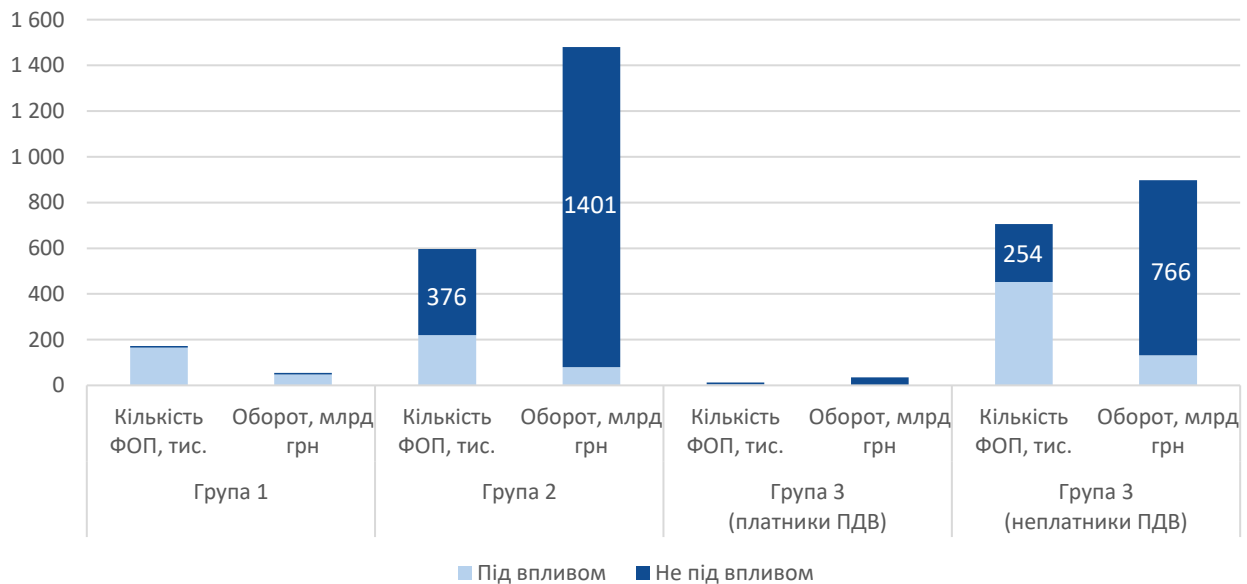
3.3 Аналіз впливу реформи ПДВ

.1.3 Оцінка впливу за окремими групами

Хоча поріг реєстрації платника ПДВ формально застосовується однаково до всіх платників на ССО, фактичні наслідки реформи здебільшого зачеплять конкретні сегменти господарської діяльності. Як показано на рисунку 17, основний вплив реформи відчують платники податків групи 2 та неплатники ПДВ групи 3. Натомість група 1 залишається здебільшого поза сферою застосування реформи, а платники ПДВ групи 3 вже повністю відповідають вимогам. Детальний розподіл постійних представництв, на які вплине реформа, за групами ССО, кількістю підприємств та їхнім оборотом і секторами наведено в Додатку С.

Рисунок 17. Поріг ПДВ у 1 млн грн насамперед впливає на ФОП Групи 2, охоплюючи близько 63% ФОП і 95% їхнього обороту, а також на ФОП Групи 3, зачіпаючи близько 36% ФОП і 85% їхнього обороту

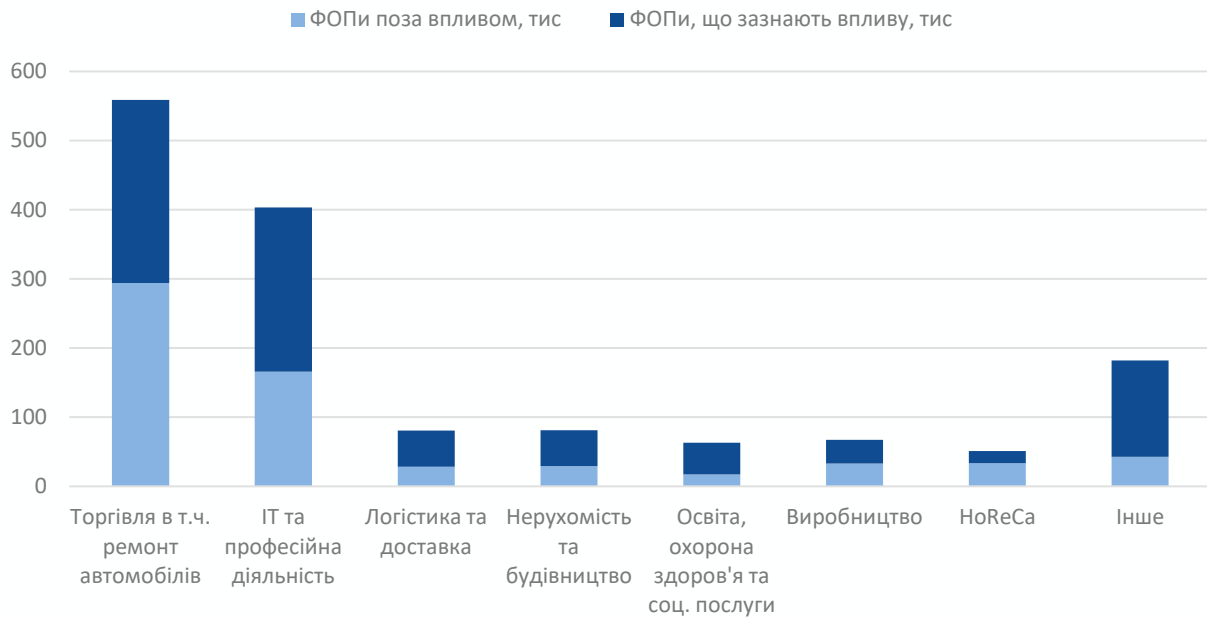
Ефекти запровадження ПДВ для платників СТС за кількістю та оборотом, 2024 рік

Джерело: Власна ілюстрація на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

На рис. 18 наведено розподіл платників усіх груп ССО, на яких поширюється поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ у 1 млн грн, за видами економічної діяльності. Графік виразно показує, що вплив реформи має чітку секторальну концентрацію—передусім у торгівлі, ІТ, професійних послугах, логістиці, виробництві та HoReCa. Саме ці сектори в розділі 2.2 ідентифіковано як сфери з найвищим ризиком зловживань.

Рисунок 18. Запровадження ПДВ матиме найбільший вплив на сектори торгівлі та послуг
Галузевий розподіл приватних підприємців на ССО, на яких впливає та не впливає поріг реєстрації платника ПДВ, усі групи разом, 2024 рік

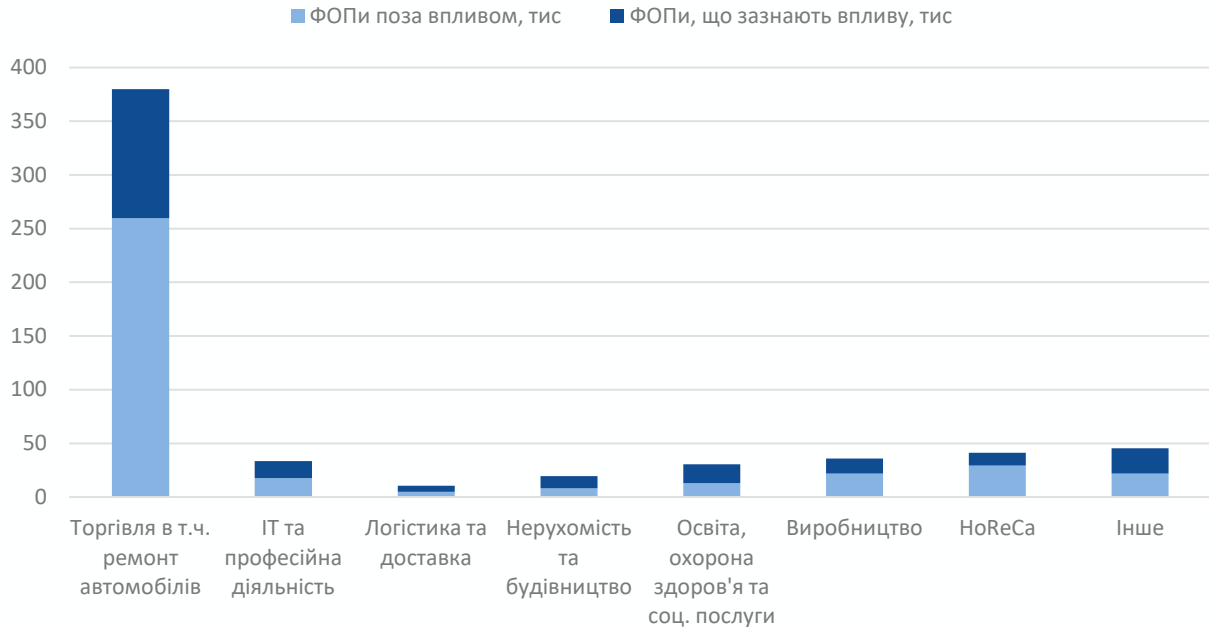
Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026), власна оцінка ЦЕС

Міжгруповий секторальний аналіз дає змогу точніше пояснити отримані результати. Відмінності у впливі реформи між групами ССО насамперед пов'язані не зі специфікою самих груп, а з тим, у яких секторах працюють платники. Тобто вирішальне значення має не формальна належність до певної групи ССО, а вид економічної діяльності та місце платника в ланцюгу постачання товарів і послуг.

У групі 1 близько 96 % платників мають річний оборот менше 1 млн грн, тому не підпадають під обов'язок реєструватися платниками ПДВ. Потенційно реформа зачіпає лише близько 4 % платників цієї групи, або приблизно 6100 суб'єктів. Це передусім підприємці, які працюють у торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і сфері побутових послуг (див. Додаток С). Такий обмежений вплив пояснюється тим, що поріг ПДВ майже збігається з фактичним розподілом оборотів у групі 1, а не якимись особливими рисами цієї групи в межах ССО. Якби поріг ПДВ підвищили навіть до 1,3 млн грн, тобто до граничного обороту для групи 1, ця група повністю вийшла б з-під дії реформи.

Натомість у групі 2 ситуація зовсім інша. У 2024 році обов'язкова реєстрація платником ПДВ після перевищення порогу охопить близько 63 % платників цієї групи, або приблизно 376 000 суб'єктів. Саме вони формують майже весь оборот групи (див. Додаток С). У галузевому розрізі найбільше реформа вплине на торгівлю, а також на HoReCa і виробничу діяльність (рис. 19).

Рисунок 19. У Групі 2 найсильніший вплив припадає на сектори з найвищим потенціалом зловживань — торгівлю (включно з ремонтом транспортних засобів), HoReCa та виробництво
Галузевий розподіл ФОПів групи 2, що підпадають під поріг ПДВ у розмірі 1 млн грн, за даними станом на 2024 рік

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026), власні оцінки

Ці види діяльності також збігаються із секторами, де зафіксовано найвищий індекс зловживань (див. розділ 2.3). Дроблення бізнесу та множення ФОПів — це не поодинокі порушення, а частина бізнес-моделей, що спираються на незадекларований оборот, сірий імпорт і непрозоре походження товарів. Тому головний ефект реформи для групи 2 полягає у поверненні товарного обороту до повноцінного ланцюга ПДВ, відновленні простежуваності через податкові накладні та можливості перехресної перевірки в межах податкової звітності.

Найбільш помітним цей ефект буде у сегменті B2C. Для кінцевих споживачів це означатиме вищу прозорість і більшу надійність товарів. Покупці матимуть більше впевненості, що продукція є законною і не походить із сірого ринку. Водночас реформа вирівнює умови конкуренції, що дає змогу законослухняному бізнесу працювати на рівних із тими, хто раніше користувався перевагами непрозорих схем. Детальніше цей механізм описано в розділі 3.2.2.

Платники ПДВ у групі 3 не зазнають впливу, оскільки вже повністю інтегровані в систему ПДВ. Натомість для неплатників ПДВ у групі 3 вплив буде значним¹¹. У 2024 році обов'язкова реєстрація платником ПДВ після перевищення порогу охопила би близько 36 % платників цієї групи, або приблизно 254 000 суб'єктів. Саме на них припадає близько 85 % сукупного обороту групи, тобто приблизно 766 млрд грн. Це свідчить про те, що реформа спрямована передусім на економічно значущу діяльність, а не на дрібну самозайнятість. У галузевому розрізі найбільший вплив припадає на IT і професійні послуги, а далі — на оптову та роздрібну торгівлю і логістику (рис. 20).

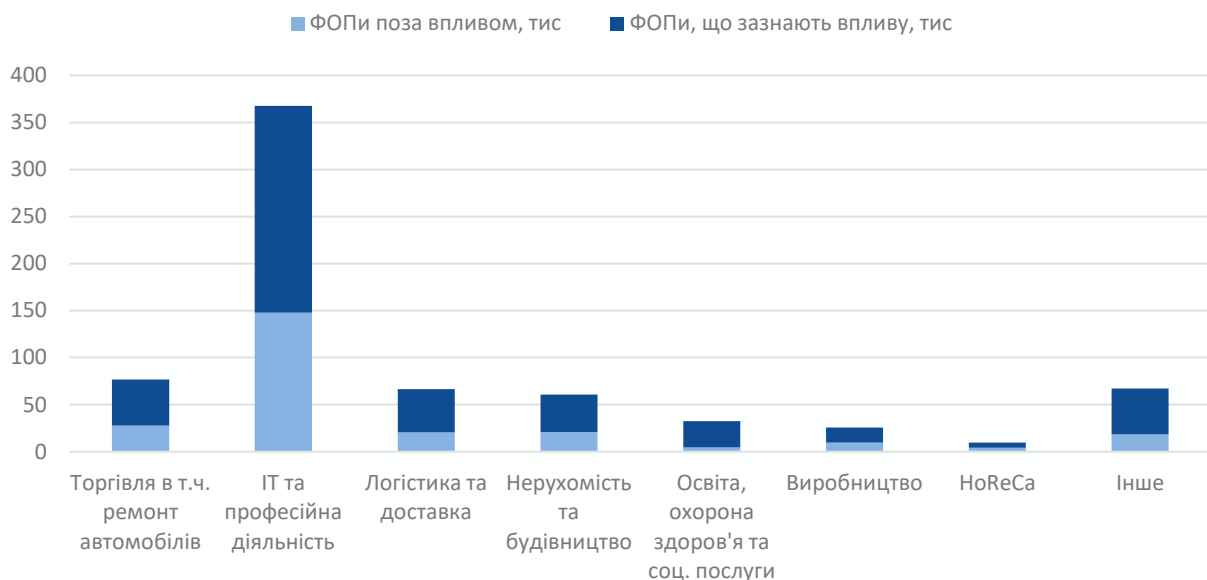
¹¹ У разі запровадження ПДВ єдиний податок на 3 групі становитиме 3%

Вплив запровадження ПДВ у сервісному сегменті B2C і B2B описано в розділі 3.3.3. Водночас важливо уточнити, що поріг ПДВ у розмірі 1 млн грн визначається не загальною виручкою і не сумою податкових зобов'язань, а саме обсягом оподатковуваних операцій. До нього включаються операції, що оподатковуються за ставками 20 %, 7 % і 14 %, а також операції з нульовою ставкою, зокрема експорт товарів і міжнародні перевезення. Крім того, до розрахунку порогу включаються і звільнені від ПДВ операції за статтею 197 ПКУ, хоча за ними не виникає вихідного ПДВ і права на податковий кредит.

Натомість до цього порогу не включаються операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ відповідно до статті 196 ПКУ, а також послуги, місце постачання яких знаходиться за межами митної території України відповідно до статей 186.2-186.3 ПКУ. Саме це суттєво впливає на фактичне охоплення реформи у сфері послуг.

Рисунок 20. У Групі 3 вплив буде зосереджений переважно у сфері послуг, зокрема в B2B-діяльності, оскільки ця група переважно взаємодіє з платниками ПДВ

Галузевий розподіл ФОПів групи 3, що підпадають під поріг ПДВ у розмірі 1 млн грн, 2024 рік

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Це стосується, зокрема, широкого кола послуг, які надаються нерезидентам. До них належать ІТ- та цифрові послуги, розробка і тестування програмного забезпечення, обробка даних, ІТ-консалтинг, творчі та інтелектуальні послуги, реклама, юридичні, інженерні та інші професійні послуги, а також медійні й телекомунікаційні послуги. Водночас правила щодо цих винятків залишаються розрізненими і потребують подальшої гармонізації, про що йдеться в розділі 4.

ІТ-сектор уже має окрему інституційну альтернативу — спеціальний правовий режим «Дія Сіті», запроваджений у 2021 році. Цей режим пропонує окрему модель ведення бізнесу з іншими податковими та трудовими інструментами, що зменшує залежність галузі від масового використання ФОПів на ССО. Крім того, окремі операції резидентів «Дія Сіті», зокрема надання освітніх та інформаційних послуг у сфері ІТ, прямо звільнені від ПДВ відповідно до статті 197.1.33 ПКУ.

Загалом обов'язкова реєстрація платником ПДВ після перевищення порогу в 1 млн грн насамперед стосуватиметься тих платників, які систематично здійснюють значний обсяг оподатковуваних операцій на внутрішньому ринку. Для товарного бізнесу це означає фактичне

включення до повноцінного ланцюга ПДВ. Для сервісних і експортоорієнтованих моделей реальний вплив залежатиме від того, які саме операції здійснює бізнес.

Детальний аналіз цих відмінностей для товарів наведено в розділі 3.3.2, а для послуг — у розділі 3.3.3. Відмінності між операціями, що не є об'єктом оподаткування, операціями, звільненими від ПДВ, і операціями зі ставкою 0 %, а також правила їх урахування для цілей реєстрації платником ПДВ наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Категорії режимів ПДВ та їх вплив на поріг реєстрації платником ПДВ

Характеристика	Не є об'єктом оподаткування (Стаття 196)	Звільнені від оподаткування (Стаття 197)	Нульова ставка — 0% (Стаття 195)
Чи включається до порогу реєстрації ПДВ у 1 млн грн?	Ні. Оскільки операції не є об'єктом оподаткування, вони не враховуються у загальний обсяг для обов'язкової реєстрації [181.1].	Так. Незважаючи на відсутність нарахування податку, ці операції вважаються оподатковуваними за пільговим режимом і включаються до розрахунку 1 млн грн [181.1].	Так. Це оподатковувані операції (хоч і за ставкою 0%), тому вони повністю враховуються в поріг 1 млн грн [181.1].
Чи є право на вхідний податковий кредит з ПДВ?	Ні. Податковий кредит за вхідними товарами/послугами не надається. Якщо вони були куплені з ПДВ, потрібно нарахувати «компенсуючі» зобов'язання [198.5].	Ні. Платник не має права на податковий кредит за витратами, що стосуються таких операцій. ПДВ, сплачений постачальникам, «компенсується» нарахуванням ПДВ самому собі [198.5].	Так. Це головна перевага. Платник має право на податковий кредит і навіть на бюджетне відшкодування ПДВ, сплаченого при купівлі ресурсів [195.2].
Яких операцій переважно стосується?	Фінансові та платіжні операції. Експорт послуг нерезидентам з місцем постачання за межами України (статті 186.2–186.3): ІТ та цифрові послуги, творчі та інтелектуальні послуги, реклама, консалтинг і професійні послуги, ліцензування ІВ, медіа та телекомунікації.	Ліцензовані освітні послуги, охорона здоров'я (крім косметичних процедур), книговидавництва та книготоргівля, окремі культурні заходи, соціальні послуги, державні та адміністративні послуги, окремі житлові операції, релігійна та благодійна діяльність.	Експорт товарів, міжнародні перевезення пасажирів і вантажів, переробка товарів для нерезидентів із подальшим реекспортом, безмитна торгівля, бункерування повітряних і морських суден.

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

.1.4 Детальний аналіз впливу на діяльність, пов'язану з товарами

Для діяльності, пов'язаної з товарами, ключова роль обов'язкового ПДВ полягає у відновленні відстежуваності в механізмах ланцюга постачання. ПДВ об'єднує митне оформлення, виставлення рахунків і вхідний податковий кредит, що робить законне походження та історію транзакцій центральними важливими для оподаткування. У межах ССО без ПДВ цей зв'язок розривається — товари можуть продаватися без накладних, без підтвердження походження та без сплати ПДВ на попередніх етапах ланцюга постачання. Цей структурний розрив підживлює тіньові бізнес-моделі, зокрема продаж через ФОПи на ССО без ПДВ контрабандних, незаконно ввезених або незадокументованих товарів.

Без реформи ПДВ добросовісні платники на ССО, що купують товари у зареєстрованих платників ПДВ, автоматично його сплачують у ціні придбання, але не мають права на вхідний податковий кредит. Для ФОПів групи 3 це означає, що задекларований оборот (включаючи ПДВ у ціні) стає базою для єдиного податку. Після реєстрації платником ПДВ сплачений у покупці ПДВ перекваліфіковується з елементу обороту на вхідний податковий кредит, що зменшує чисті зобов'язання з ПДВ. Це відновлює базову функцію ПДВ як податку на додану вартість, усуває структурну перевагу тіньових моделей і зберігає нейтральність ПДВ у ланцюгах B2B.

Ключовий структурний ефект реформи відіб'ється на імпортних операціях. Нині ПДВ на митниці сплачується незалежно від статусу платника ПДВ; однак для неплатників ПДВ цей платіж є остаточним і закладається у вартість товарів.

Таблиця 3. Режим ПДВ для операцій з товарами

Характеристика	Експорт	Внутрішній ринок	Імпорт
Чи нараховується ПДВ?	Так, за ставкою 0%. Оподатковуване постачання за нульовою ставкою (ст. 195.1).	Так. Місце постачання — Україна (ст. 185.1, 194.1).	Так, 20%, сплачується на митниці при ввезенні (ст. 185.1, 206.1).
Чи включається до порогу 1 млн грн?	Так. Постачання з нульовою ставкою є оподатковуваними та включаються до порогу (ст. 181.1).	Так. Кожен платіж або постачання враховується у пороговому значенні (ст. 181.1).	Ні — на етапі імпорту; так — при подальшому продажу на внутрішньому ринку (ст. 181.1).
Адміністрування	Повне. Митна декларація та податкова накладна за ставкою 0% (ст. 195.1.1, 201.1).	Повне. Реєстрація у Єдиному реєстрі та щомісячна звітність (ст. 201.1, 203.1).	Обмежене. ПДВ сплачується на митниці навіть неплатниками ПДВ (ст. 181.2).
Вхідний податковий кредит	Так (право на відшкодування). Вхідний ПДВ на внутрішні ресурси може бути відшкодований (ст. 198.3, 200.4).	Так. Вхідний ПДВ зараховується і та зменшує податкові зобов'язання (ст. 198.3).	Так, але лише для зареєстрованих платників ПДВ. ПДВ, сплачений на митниці, стає податковим кредитом (ст. 198.1, 201.12).
Вплив на покупця B2B	Відсутній.	Нейтральний, якщо покупець є платником ПДВ (кредит доступний) (ст. 198.1).	Нейтральний (ст. 198.1, 206.1).
Вплив на покупця B2C	Відсутній.	Підвищення ціни; кінцеві споживачі не можуть відрахувати ПДВ (ст. 194.1.1).	Підвищення ціни; ПДВ, сплачений при імпорті, закладається у ціну (ст. 206.1).
Макроекономічний ефект	Стимуляційний: підтримка експорту, валютні надходження, право на відшкодування (ст. 195.1.1, 200.4).	Фіскальний: пряме оподаткування внутрішнього споживання (ст. 194.1).	Регуляторний та детінізаційний: звуження простору для контрабандних товарів на внутрішньому ринку (ст. 181.2).

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Водночас контрабандні товари, що продаються через ФОПів-неплатників ПДВ, уникають як імпортного ПДВ, так і прозорості на основі накладних, генеруючи значні цінові переваги та сильні

корупційні стимули. Після реєстрації платником ПДВ сплачений на митниці ПДВ перестає бути фіскальним тягарем і стає вхідним податковим кредитом, що суттєво звужує простір для тінювих схем.

Таблиця 4. Режим ПДВ при імпорті товарів: зареєстровані та незареєстровані платники ПДВ

Модель імпорту та продажу	ПДВ при імпорті (митниця)	ПДВ при продажу	Податковий кредит	Чистий податковий ефект для ФОП	Економічний / фіскальний вплив
Легальний імпорт через ФОП-неплатника ПДВ (до реформи)	Сплачено (20%)	Не нараховується	Відсутній	ПДВ закладено у ціну; у групі 3 включається до обороту і оподатковується єдиним податком	Подвійне фіскальне навантаження на добросовісних ФОПів; зниження конкурентоспроможності легального імпорту
Контрабандні товари, що реалізуються через ФОП-неплатника ПДВ	Не сплачено	Не нараховується	Відсутній	Без ПДВ; лише єдиний податок (або фіксований платіж у групі 2)	Штучно занижені ціни, перевага тінювого ринку, корупційні стимули
Легальний імпорт через ФОП-платника ПДВ (після реформи)	Сплачено (20%), зараховується як кредит	Нараховується (20%)	Присутній	ПДВ виключено з бази оподаткування єдиного податку у групі 3	Рівні умови, зменшені стимули для контрабанди, відновлений ланцюг ПДВ
Контрабандні товари, що реалізуються ФОП-платником ПДВ (після реформи)	Не сплачено	Нараховується (20%)	Відсутній	Повне зобов'язання з ПДВ без кредиту; різке збільшення податкового навантаження	Економічна не вигідність сірих моделей; значне стримування незаконних продажів

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Загалом обов'язкова реєстрація платником ПДВ для діяльності, пов'язаної з товарами, не створює нового системного податкового навантаження для законослужнящих учасників ринку, а перетворює вбудований у ціну ПДВ на податковий кредит. Основні фіскальні та економічні ефекти виникають у транзакціях B2C, операціях з неплатниками ПДВ та бізнес-моделях, пов'язаних із контрабандою і непрозорим походженням товарів. У цих сегментах реформа усуває штучні цінові переваги, відновлює відстежуваність на основі накладних і суттєво звужує простір для корупції та тінювих практик.

3.3.3 Детальний аналіз впливу на торгівлю послугами

Хоча послуги менше пов'язані з фізичними ланцюгами постачання та митними процедурами, ніж товарні операції, ПДВ і в цій сфері відіграє важливу роль. Він формує стимули до прозорого обліку обороту, належного оформлення договірних відносин і більш формалізованої організації економічної діяльності. У сфері послуг, що постачаються на внутрішньому ринку, вплив реєстрації платником ПДВ проявляється через звітність на основі накладних і включення обороту до системи ПДВ.

У транзакціях B2B між зареєстрованими платниками ПДВ цей податок загалом залишається економічно нейтральним. Натомість у відносинах із кінцевими споживачами (B2C) та незареєстрованими бізнес-клієнтами ПДВ не може бути переданий далі по ланцюгу і залишається вбудованим у ціну. Саме тому в таких сегментах виникає помірний чистий податковий ефект. Найбільш відчутним він є в тих секторах послуг, де спрощена система оподаткування використовується вже не як режим для справді малого бізнесу, а як інструмент організації діяльності у значно більших масштабах.

Це особливо помітно у професійних послугах, консалтингу, освіті, творчих індустріях і частині IT-сектору, де використання множинних ФОПів нерідко фактично підмінює стандартні трудові відносини або інкорпоровані форми ведення бізнесу. У таких випадках обов'язкова реєстрація платником ПДВ після перевищення встановленого порогу зменшує фіскальні переваги перебування поза системою ПДВ при економічно значущих масштабах діяльності, водночас зберігаючи базову нейтральність ПДВ у B2B-операціях.

Окремо слід враховувати особливості транскордонного постачання послуг. За чинним законодавством послуги, місце постачання яких розташоване за межами митної території України, відповідно до статті 186.3 Податкового кодексу, не підпадають під дію українського ПДВ. До цієї категорії належить широкий спектр послуг, які часто надаються клієнтам-нерезидентам, зокрема розробка і тестування програмного забезпечення, IT- та цифрові послуги, консалтинг, інжиніринг, реклама, ліцензування об'єктів інтелектуальної власності, медіапослуги та аудіовізуальне виробництво. Дохід від таких операцій не враховується при визначенні порогу обов'язкової реєстрації платником ПДВ, а вихідний ПДВ не нараховується. Загалом цей підхід відповідає міжнародній логіці оподаткування, але сфера застосування статті 186.3 залишається фрагментарною і вибірковою.

Унаслідок цього нейтральність ПДВ у транскордонному постачанні послуг фактично забезпечується лише для окремих категорій, прямо перелічених у статті 186.3. Якщо ж місце постачання послуг визнається таким, що розташоване на території України, застосування ПДВ може порушувати нейтральність для послуг, які надаються нерезидентам. Причина в тому, що іноземні отримувачі таких послуг зазвичай не мають можливості відшкодувати сплачений ПДВ. У результаті або постачальник бере цей податок на себе, зменшуючи чисту ціну, або нерезидент стикається з вищою валовою ціною. Саме тому правила визначення місця постачання послуг потребують подальшої гармонізації з міжнародною практикою.

З погляду політики реєстрація платників ПДВ у секторі послуг має досягати двох цілей. По-перше, вона повинна забезпечувати конкурентну нейтральність і зменшувати можливості для заниження внутрішнього обороту. По-друге, вона не повинна створювати непропорційних витрат на дотримання вимог для справді малих постачальників послуг—репетиторів, індивідуальних консультантів, дизайнерів та інших самозайнятих фахівців із невеликим оборотом.

У цьому контексті критичне значення має рівень порогу обов'язкової реєстрації платником ПДВ. Занадто низький поріг може стримувати зростання і формалізацію малих постачальників послуг.

Натомість помірно вищий поріг краще відповідає динаміці доходів і структурі витрат, характерним для сфери послуг. Поріг у межах 2-3 млн грн дав би змогу зберегти стимулюючу функцію спрощеної системи для справді малого бізнесу і водночас забезпечити включення до системи ПДВ тих постачальників послуг, чия діяльність уже набула економічно значущого масштабу. Практичні наслідки цих механізмів для внутрішніх і транскордонних операцій з надання послуг узагальнено в таблиці 5.

Таблиця 5. Режим ПДВ для операцій з послугами

Характеристика	Місце постачання — за межами митної території України	Внутрішнє постачання послуг	Послуги з-за кордону, місце постачання яких розташоване на території України
Чи нараховується ПДВ?	Ні, якщо місце постачання за межами України (ст. 186.3). Так, якщо послуга не підпадає під ст. 186.3.	Так. Місце постачання — Україна (ст. 185.1, 194.1).	Так. ПДВ самостійно нараховується отримувачем в Україні за механізмом зворотного стягнення (ст. 180.2, 208.1, 208.2).
Чи включається до порогу 1 млн грн?	Ні, якщо постачання не є об'єктом оподаткування ПДВ (ст. 181.1).	Так. Кожен платіж включається до порогу (ст. 181.1).	Ні — для самого іноземного постачальника; зобов'язання виникає для отримувача незалежно від статусу реєстрації (ст. 180.2, 208.4).
Вимоги до адміністрування	Повні. Зареєстровані платники ПДВ зобов'язані щомісяця переобчислювати вхідний ПДВ на основі співвідношення оподатковуваних і звільнених постачань.	Повні. Реєстрація ПН у Єдиному реєстрі та щомісячна звітність (ст. 201.10, 203.1).	Обмежені. Неплатники ПДВ подають окремий розрахунок ПДВ; платники ПДВ звітують у декларації (ст. 208.4, 201.12).
Право на податковий кредит	Ні. Сплачений ПДВ на вхідні ресурси стає витратою підприємства (ст. 198.5).	Так. ПДВ, сплачений постачальникам зменшує податкові зобов'язання (ст. 198.3).	Так, якщо отримувач — зареєстрований платник ПДВ, він має право на податковий кредит на підставі власноруч виписаної та зареєстрованої податкової накладної за цією операцією (ст. 198.2, 201.12). Тобто він нараховує зобов'язання і одночасно отримує право на кредит у тому ж періоді.
Вплив на B2B-клієнтів	Нейтральний. ПДВ не нараховується.	Нейтральний, якщо клієнт є	Розглядається як виробнича витрата

		платником ПДВ (ст. 198.1).	для отримувача (ст. 208.4, 208.5).
Вплив на В2С-клієнтів	Нейтральний. ПДВ не нараховується.	Підвищення ціни; кінцеві споживачі не можуть відрахувати ПДВ (ст. 194.1.1).	Відображається у кінцевих цінах через перекладення витрат (ст. 208.5).
Макроекономічний ефект	Підтримувальний: стимулює експорт послуг, валютні надходження та зовнішню конкурентоспроможність.	Фіскальний: генерування доходів через оподаткування внутрішнього споживання.	Регуляторний: забезпечення оподаткування послуг нерезидентів для внутрішнього ринку.

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

4. Впровадження реформи та пов'язані з цим виклики

Запровадження обов'язкової реєстрації платниками ПДВ у межах ССО після перевищення загального порогу матиме низку наслідків, які потрібно заздалегідь оцінити. Передусім це стосується витрат на дотримання вимог, змін у поведінці бізнесу та можливих макроекономічних ефектів. Для коректної оцінки важливо відділити реальні практичні питання впровадження, які потребують рішень на етапі розробки та адміністрування реформи, від припущень, що не впливають із самої логіки ПДВ.

Однією з ключових проблем є невідповідність чинного порогу реєстрації платником ПДВ сучасним економічним умовам. Поріг на рівні 1 млн грн було встановлено ще у 2015 році, і він відповідав тогочасному рівню цін та масштабам економіки. Нині ж в Україні фактично існують дві неузгоджені межі: формальний поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ на рівні 1 млн грн і поріг обороту для цілей контролю з боку Державної податкової служби на рівні 8,3 млн грн у 2024 році, який де-факто працює як паралельна межа ПДВ (див. розділ 3.2.3). Уніфікація порогу та його коригування з урахуванням інфляції дали б змогу зосередити «роздроблення» бізнесу навколо однієї точки. Це підвищило б витрати на використання схем, оскільки для них довелося б залучати більше суб'єктів господарювання, а отже, така поведінка ставала б помітнішою для ДПС та правоохоронних органів. Водночас збереження занадто низького порогу непропорційно вдаряє по справді малому бізнесу.

Оптимальний поріг реєстрації платником ПДВ має збалансовувати додаткові бюджетні надходження, витрати бізнесу на дотримання вимог і адміністративні витрати держави. Водночас він не повинен створювати економічні втрати через надмірне охоплення малих платників і має зберігати цілісність системи ПДВ [39]. Тому поріг потрібно налаштовувати так, щоб, з одного боку, забезпечити справді малі підприємства від надмірного адміністративного навантаження, а з іншого—не залишати надто широкий простір для штучної фрагментації бізнесу. За такого підходу поріг ПДВ є не лише фіскальним параметром, а й структурним інструментом, який впливає на стимули, рівень прозорості та ефективність податкового контролю.

Рекомендована МВФ модель Кіна та Мінца ([30]; див. також [22]) показує, що поріг реєстрації платником ПДВ доцільно встановлювати на тому рівні, де додаткові надходження від залучення ще одного платника дорівнюють додатковим адміністративним витратам і витратам на дотримання вимог. У межах цієї моделі оптимальний поріг—це точка, в якій гранична вигода від

реєстрації ще одного платника дорівнює його граничним соціальним витратам. Він визначається за такою формулою:

Оптимальний поріг ПДВ $= \frac{\delta A + C}{(\delta - 1)\tau v}$, де:

- δ (гранична вартість державних коштів) — коефіцієнт «вигоди-витрати», який визначається як зміна добробуту в грошовому еквіваленті внаслідок реалізації певної політики, поділена на зміну чистих державних видатків і відображає, наскільки високо уряд цінує додаткові доходи порівняно з приватними доходами. Щодо граничних витрат державних коштів автори зазначають, що вони повинні бути більшими за 1, а ОЕСР рекомендує використовувати діапазон 1,2–1,5 [35].
- A (адміністративні витрати) — додаткові витрати податкового органу на кожного нового платника податків, що становлять приблизно 18 000 грн за даними 2024 року (29 % штатних співробітників (FTE¹²) Державної податкової служби зайняті саме реєстрацією, обслуговуванням платників податків, обробкою податкових декларацій [37] та обробкою платежів), а також з урахуванням витрат Державної податкової служби у 2024 році та кількості платників ПДВ.
- C (витрати на дотримання нормативних вимог) — витрати, які несуть підприємства на ведення бухгалтерського обліку кожного зареєстрованого суб'єкта господарювання, складання звітності, програмне забезпечення та консультаційні послуги. За оцінкою Світового банку [42], для компаній з оборотом 1–8 млн грн ці витрати становили приблизно 75 000 грн, а на загальному рівні — близько 100 000 грн на рік у 2024 році.
- τ (ставка ПДВ) — стандартна ставка ПДВ, яка становить 20 %.
- v (частка доданої вартості у валовому обсязі реалізації) — показник, що розраховується як відношення доданої вартості мікропідприємств до їхнього загального обороту, який, за даними на 2024 рік, становить 39 % [3].

Адміністративна спроможність і якість правозастосування. Розширення кола платників ПДВ підвищує вимоги до якості адміністрування та правозастосування. Нинішня українська модель значною мірою спирається на оперативний контроль податкових накладних. Якщо до системи залучається більше платників, це посилює ризики дискреційних рішень, затримок із реєстрацією накладних і тимчасових проблем із ліквідністю для бізнесу. За такої моделі навіть формально нейтральний податок може створювати непрямі витрати, які не впливають з економічної суті операцій.

Практика країн ЄС, зокрема Польщі, демонструє інший підхід до контролю. Його центр ваги — ризик-орієнтований аналіз фінансових потоків платника в цілому, а не блокування окремих операцій. Хоча така модель також передбачає жорсткі інструменти, зокрема тимчасове блокування рахунків, рішення ухвалюються на рівні платника податків і ґрунтуються на сукупності ризикових показників, а не на формальних ознаках окремих рахунків-фактур. В Україні повне відтворення такого підходу наразі обмежене, зокрема через відсутність автоматичного доступу податкових органів до банківських даних.

Водночас навіть у межах чинної системи ключовим завданням є зменшення дискреції та перехід до більш автоматизованих і передбачуваних процедур контролю. Для цього потрібно розширювати автоматичні критерії для сумлінних платників, спростувати звітність для нових учасників системи ПДВ і впроваджувати цифрові інструменти, які знижують витрати на

¹² Еквівалент повної зайнятості (FTE) — це одиниця вимірювання, що вказує на навантаження працівника, порівнюючи їхні робочі години зі стандартною повною зайнятістю [21].

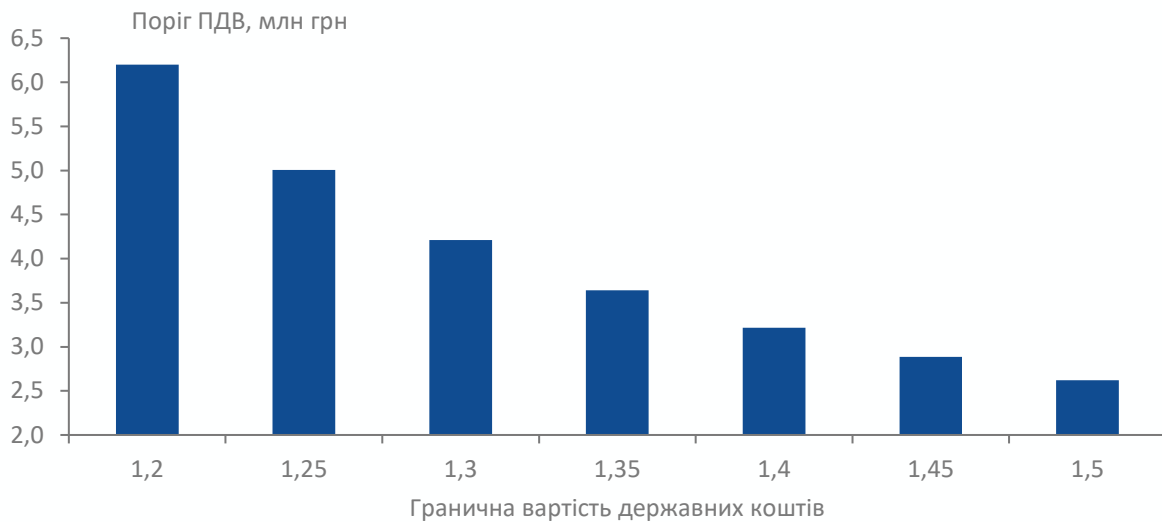
дотримання вимог та мінімізують ручне втручання. Ризик блокування податкових накладних і далі залишається одним із головних практичних викликів для бізнесу.

Разом з тим чинна система моніторингу вже містить механізми автоматичної реєстрації накладних для платників із позитивною податковою історією. Зокрема, накладні реєструються без затримки, якщо загальний обсяг поставок не перевищує 3 млн грн на місяць, поставання одному контрагенту не перевищують 500 тис. грн, а керівник не здійснює масове управління підприємствами. Додаткові критерії для малого, середнього та великого бізнесу визначені в додатку 2 до постанови Кабінету Міністрів України № 1165 від 11 грудня 2019 року [12].

Крім того, під час підготовки Антикорупційної стратегії до 2030 року були напрацьовані пропозиції щодо зменшення адміністративної дискреції у сфері блокування податкових накладних. Вони передбачають деталізацію критеріїв ризику для платників і операцій, встановлення чітких показників і порогових значень, а також закріплення відповідальності посадових осіб за рішення, що ухвалюються в межах автоматизованих систем моніторингу.

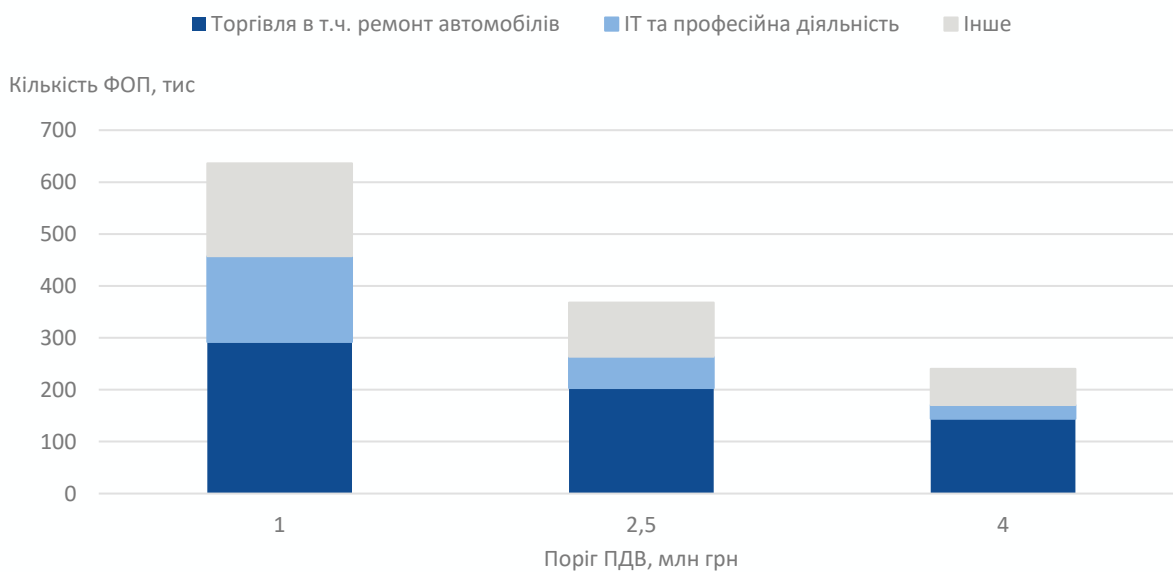
Окремим елементом впровадження має стати підвищення зручності адміністрування ПДВ для платників. Йдеться про автоматизацію бухгалтерських процесів, стандартизовані цифрові рішення для звітності та чітке донесення правил і вимог до платників. Критично важливо, щоб ці інструменти були запроваджені й протестовані до розширення кола платників ПДВ, а сам перехід супроводжувався зрозумілими поясненнями.

Рисунок 18. Оптимальний поріг ПДВ для України за різних рівнів граничних витрат державних коштів, млн грн

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Рисунок 22. Зміна кількості ФОПів, на яких впливає поріг ПДВ, залежно від його рівня

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Низький рівень довіри бізнесу до податкових органів. Реформа може сприйматися як посилення тиску. Цей ризик можна зменшити, якщо контроль буде спиратися на автоматизовані перевірки, ризик-орієнтовані моделі та використання знеособлених даних для відбору кейсів. Не менш важливими є прозорі технічні протоколи контролю, які обмежують ручне втручання і зводять до мінімуму простір для неформальних запитів.

Політичний спротив та затримки в ухваленні рішень. Питання є чутливим як для ФОПів, так і для учасників тіньової економіки. Найкращим підходом у такій ситуації є поетапне впровадження з перехідним періодом, наперед визначеними датами та чіткими правилами. Не менш важливою є комунікація, яка пояснює зміни через логіку справедливості та конкурентної нейтральності, а не як додатковий фіскальний тиск.

Тимчасове зниження обороту у перехідний період. На етапі адаптації частина підприємців може тимчасово не декларувати окремі доходи або коригувати свої розрахунки. Такі реакції слабшають, коли реформа впроваджується поступово, без різких стрибків у показниках, коли легальна модель залишається конкурентною за витратами і ризиками, а безготівкові платіжні інструменти є зручними навіть для дрібних операцій.

Податкове навантаження та ефективні ставки. Твердження про те, що реєстрація як платника ПДВ автоматично збільшує податкове навантаження на постачальників послуг до 20-22 %, ґрунтується на хибному сприйнятті ПДВ як податку на прибуток. У В2В-операціях між платниками ПДВ цей податок залишається нейтральним: вихідний ПДВ постачальника зараховується покупцем у податковий кредит і не змінює маржу. Чистий ефект виникає у В2С-операціях або при продажах неплатникам ПДВ, де податок залишається в ціні, що відповідає базовій логіці ПДВ у країнах ОЕСР. Водночас за чинної моделі ПДВ часто вже міститься у витратах бізнесу як невідшкодовуваний податок на закупівлі, тоді як після реєстрації він перетворюється на податковий кредит. Обов'язок реєстрації виникає лише після перевищення порогу, тому йдеться не про дрібний самозайнятий бізнес, а про діяльність із відчутним економічним масштабом. У підсумку реформа насамперед вирівнює податкові умови між юридичними особами та співставними моделями діяльності через приватних підприємців без ПДВ, особливо з огляду на те, що резиденти «Дія.City» як юридичні особи застосовують ПДВ на загальних підставах.

Поведінкові реакції бізнесу. До загрози щодо «масового відходу» у тінь слід поставитися уважно. Водночас поріг ПДВ впливає передусім на прозорість обліку та модель взаємодії з контрагентами, а не на сам факт ведення економічної діяльності. Ризики адаптації через тимчасове зниження доходів лише підкреслюють потребу у простій звітності, чітких правилах і зрозумілих роз'ясненнях на перехідному етапі.

Ризики для мікробізнесу в низькомаржинальних сегментах. Рівень порогу є ключовим параметром балансу між формалізацією бізнесу та розвитковою функцією ССО. Помірно високий поріг у діапазоні 2-3 млн грн, з орієнтиром близько 2,5 млн грн, краще відповідав би типовій динаміці доходів і структурі витрат малих підприємців, насамперед у низькомаржинальних сегментах. Це дало б змогу зменшити ризик непропорційних витрат на дотримання вимог і водночас не зруйнувати стимулюючу функцію спрощеної системи для справді малого бізнесу.

5. Рекомендації

1. **Переглянути підхід до визначення порогу звільнення від ПДВ.** Поріг обов'язкової реєстрації платником ПДВ слід встановити на рівні 2,5 млн грн, оскільки:

- середній оборот ФОПів усіх груп становить 1,7 млн грн;
- середній оборот ФОПів усіх груп, чий річний оборот до 500 000 грн, — 2,7 млн грн;
- середній оборот ФОПів усіх груп, чий річний оборот від 500 000 до 1 млн грн, — 3,4 млн грн;
- середній оборот ФОПів у оптовій та роздрібній торгівлі — 2,2 млн грн.
- У сфері оптової та роздрібною торгівлі група 2 демонструє аномальне зростання кількості ФОПів, починаючи з обороту 4,1 млн грн, а у сфері HoReCa — починаючи з обороту 4,6 млн грн. **Це вказує на те, що запровадження порогу на рівні 4 млн грн і вище не зробить схему дроблення дорожчою, фактично залишивши її на поточному рівні.** Водночас поріг має

залишатися не нижчим за межі для найменших мікропідприємств у групі 1, щоб не підірвати саму логіку ССО. Фіскальні наслідки залежать від остаточного рівня порогу ПДВ і потребують подальшої оцінки, з огляду на потенційні побічні ефекти як для спрощеної, так і для загальної податкових систем.

2. Компенсувати розширення сфери застосування ПДВ шляхом зменшення адміністративного навантаження. Розширення кола платників ПДВ має супроводжуватися спрощенням адміністративних процедур. Доцільно використовувати для мікро – та малого бізнесу інструменти, які зменшують навантаження на оборотний капітал, зокрема касовий метод. Це дозволяє мікропідприємствам зберегти простоту ведення діяльності навіть після інтеграції в ланцюг ПДВ.

3. Замінити вибіркового перелік у статті 186.3 Податкового кодексу на єдине правило визначення місця надання послуг у разі транскордонних послуг, спростивши процедуру визначення місця надання послуг відповідно до міжнародної практики оподаткування ПДВ.

4. Створити фінансові можливості для майбутнього зниження ставки ПДВ на базові продукти харчування. Доцільно розглянути питання про зниження ставки ПДВ, зокрема на основні продукти харчування та певні товари соціального значення, на які нинішня ставка є однією з найвищих у ЄС. Такі рішення можливі лише після відновлення всього ланцюга ПДВ, щоб зниження ставки не призвело до втрати бюджетних надходжень та спотворення конкуренції.

5. Групи 1 і 2 слід об'єднати в одну. Ключовим елементом цієї реформи має стати заміна фіксованих платежів (сплата єдиного податку) на механізм, який пов'язує податкові зобов'язання з фактичним оборотом платника податків. Фіксовані платежі відривають податкове навантаження від масштабів господарської діяльності. Як наслідок, підприємства з дуже різними рівнями обороту несуть однакове податкове навантаження, що послаблює зв'язок між економічним потенціалом та оподаткуванням і створює викривлення в системі єдиного податку. Прив'язка податкових зобов'язань до заявленого обороту дозволила б зберегти адміністративну простоту, одночасно забезпечуючи більш пропорційний розподіл податкового навантаження між платниками податків з різним рівнем обороту. Нинішні граничні значення обороту для групи 2 (6,7 млн грн, приблизно €134 000) та групи 3 (9,3 млн грн, приблизно €186 000) є низькими як у плані економічної логіки, так і за міжнародними стандартами. Відповідно до українського законодавства [14] та Рекомендацій Європейської Комісії [24], мікропідприємство визначається як таке, що має річний оборот до €2 млн (близько 100 млн грн). У Польщі спрощений режим застосовується до того самого порогу в €2 млн поряд із повноцінно функціонуючою системою ПДВ.

Після скасування фіксованих платежів та запровадження єдиного обов'язкового порогу для реєстрації платника ПДВ обмеження щодо обороту в межах системи спрощеного оподаткування слід переглянути у бік збільшення. За таких умов податкове навантаження поступово зростатиме разом з оборотом, що послабить стимули до штучного обмеження зростання або роздроблення господарської діяльності з метою ухилення від оподаткування.

Список джерел

1. БЕБ перевірятиме ритейлерів, які дробляться на ФОПів та уникають оподаткування — Гетманцев. *Мінфін*. 15.07.2025. <https://minfin.com.ua/ua/2025/07/15/154730566/>
2. Гайдай Ю., Горюнов Д., Репко М. Як обмежити зловживання спрощеною системою. *ЦЕС*. 2021.
3. Державна служба статистики України. 2026. *Банк даних*. <https://stat.gov.ua/uk/explorer>
4. Державна податкова служба України. 2025. *Інформація надана за запитом*.
5. Капустинська К. Тіньова економіка «краде» в Україні по 1 трлн грн щороку: Гетманцев назвав найпроблемніші галузі. *Obozrevatel*. 10.02.2026. <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/analytics-and-forecasts/tinova-ekonomika-v-ukraini-krade-ponad-1-trln-grn-na-rik-getmantsev-nazvav-najproblemnishi-galuzi/amp.htm>
6. Квіти «під прикриттям»: Держава втратила 600 млн грн за 3 роки через тіньовий імпорт троянд. *Прес-служба Апарату Верховної Ради України*. 04.12.2025. https://www.rada.gov.ua/news/news_tsk/268762.html
7. Корупція у податковій: викрито конвертаційний центр з оборотом 15 млрд грн. *Національне антикорупційне бюро України*. 24.10.2025. <https://nabu.gov.ua/en/news/koruptciia-u-podatkoviyi-vykryto-konvertatciyinyi-tcentr-z-oborotom-15-mlrd-grn/>
8. Леся Карнаух: ДПС виявила 7 торгових мереж, які через «дроблення бізнесу» ухилялися від сплати податків. *Державна податкова служба України*. 29.07.2025 <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/919259.html>
9. Національна стратегія доходів до 2030 року. *Міністерство фінансів України*. Грудень 2023 р. https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
10. Офіс Генпрокурора та БЕБ викрили масштабну схему ухилення від податків та контрабанди електроніки: проведено 26 обшуків. *Офіс Генпрокурора*. 11.07.2025. <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/ofis-genprokurora-ta-beb-vikrili-masstabnu-sxemu-uxilennya-vid-podatkov-ta-kontrabandi-elektroniki-provedeno-26-obsukiv>
11. Податковий кодекс України. *Верховна Рада України*. 2026. Документ № 2755-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
12. Постанова КМ України від 11.12.2019 № 1165 «Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної / розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних» (із змінами).
13. Про запобігання корупції. *Верховна Рада України*. 2023. Документ № 1700-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/ed20230803#Text>
14. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб. *Верховна Рада України*. 2025. Документ 4196-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>

15. Руслан Кравченко: ДПС викрила масштабну схему ухилення від сплати ПДВ на 286 млн грн у двох відомих мережах електроніки. *Державна податкова служба України*. 25.03.2025. <https://tax.gov.ua/media-tseentr/novini/882022.html>
16. Світлана Воробей та Ігор Марчук обговорили реформу ПДВ для ФОП: автоматизація, сервісність та період адаптації. *Міністерство фінансів України*. 11 лютого 2025 р. https://www.mof.gov.ua/uk/news/svitlana_vorobei_ta_igor_marchuk_obgovorili_reformu_pdv_dlia_fop_avtomatizatsiia_servisnist_ta_period_adaptatsii-5509
17. Annacondia, F., & Van der Corput, W. (2009). VAT registration thresholds in Europe. *International VAT Monitor*, November/December 2009. International Bureau of Fiscal Documentation. https://www.adko.hu/01_files/informaciok/thresholds2009-oktober.pdf
18. Brockmeyer, A., Mascagni, G., Nair, V., Waseem, M., & Almunia, M. (2024). Does the value-added tax add value? Lessons using administrative data from a diverse set of countries. *Journal of Economic Perspectives*, 38(1), 107–132.
19. Caragher, J. (2026, January 1). France updates VAT registration thresholds: 1 January 2026 rise in mandatory VAT registration threshold on hold. *Tax Agile Limited*. https://www.vatcalc.com/france/france-updates-vat-registration-thresholds/?_cf_chl_tk=.JMK71yrwYsKEbEfTMYe3H9_RlxwTq4Mg5bYOk26GM-1768328534-1.0.1.1-doPoeCakhrsuoy51U4Ea3yBK1e_CHdfSMUx6uOXvbwA#
20. Council of the European Communities. (1977, May 17). Sixth Council Directive 77/388/EEC on the harmonization of the laws of the Member States relating to turnover taxes—Common system of value added tax: uniform basis of assessment. *Official Journal of the European Communities*, L 145, 1–40. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1977/388/oj/eng>
21. Danao, M., & Bottorff, C. (2024, June 18). What is full-time equivalent (FTE) & how is it calculated? *Forbes Advisor*. <https://www.forbes.com/advisor/business/full-time-equivalent/>
22. Ebril, L., Keen, M., Bodin, J.-P., & Summers, V. (2001). *The modern VAT*. International Monetary Fund.
23. European Commission. (2025). VAT rules for small enterprises. VAT rules for small enterprises — SME scheme. https://sme-vat-rules.ec.europa.eu/index_en
24. European Union. (2003). Commission Recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (Text with EEA relevance) (notified under document number C(2003) 1422). *Official Journal of the European Communities*. EUR Lex. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2003/361/oj/eng>
25. European Union. (2006). Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value-added tax. *Official Journal of the European Communities*. EUR Lex. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/112/oj/eng>
26. European Union. (2020). Council Directive 2020/285 of 18 February 2020 amending Directive 2006/112/EC on the common system of value-added tax as regards the special scheme for small enterprises. *Official Journal of the European Union*, L 62, 13–23. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2020/285/oj/eng>
27. Geerolf, F. (2017). A theory of Pareto distributions. *University of California, Los Angeles (UCLA)*. <https://casd.eu/wp/wp-content/uploads/publications/111.pdf>

28. International Monetary Fund. (2025). IMF and Ukrainian authorities reach staff-level agreement on a new US\$8.1 billion 48-month Extended Fund Facility (EFF) arrangement. *Press Release No. 25/399*. <https://www.imf.org/en/news/articles/2025/11/26/pr-25399-ukraine-agreement-on-new-us-8-point-1-bil-48mo-eff-arrangement>
29. Jones, C. I. (2015). Pareto and Piketty: The macroeconomics of top income and wealth inequality. *Journal of Economic Perspectives*, 29(1), 29–46.
30. Keen, M., & Mintz, J. (2004). The optimal threshold for a value-added tax. *Journal of Public Economics*, 85(3-4), 559–576.
31. Lenain, P., & Bartoszek, L. (2000). The Polish tax reform. *OECD Economics Department Working Papers*, No. 234, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/638712271244>
32. Matos, P., & Freitas, I. (2019, March 20). Tax controversy in Portugal. *Lexology*. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=939d42c1-cd4e-4998-b2da-a23a0e19734b>
33. Mengden, A. (2025, September 5). The UK should lower or abolish, not raise, its VAT registration threshold. *Tax Foundation Europe*. <https://taxfoundation.org/blog/uk-lower-abolish-vat-registration-threshold/>
34. Organisation for Economic Co-operation and Development. (1987). *International tax avoidance and evasion* (Issues in International Taxation, No. 1). OECD Publishing. <https://www.oecd.org/finance/taxation/internationaltaxavoidanceandevasion.htm>
35. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2011). *Improving the practice of cost benefit analysis in transport* (Discussion Paper No. 2011-01). OECD Publishing; International Transport Forum.
36. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025a). *Tax Administration 2025: Comparative information on OECD and other advanced and emerging economies*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/tax-administration-2025_cc015ce8-en/full-report/overview-of-the-isora-data-tables_f02ad5ef.html?utm_source=chatgpt.com
37. Organisation for Economic Co-operation and Development. (2025b). *OECD Economic Surveys: Ukraine 2025 Volume 2025/10*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/05/oecd-economic-surveys-ukraine-2025_0bb82ef9/940cee85-en.pdf
38. Repko, M., Samoiliuk, M., & Akymenko, A. (2025, October 24). *Investitionsstandort: Hauptstadtregion Kyjiw* [Investment location: Kyiv capital region]. Germany Trade & Invest (GTAI). <https://www.gtai.de/de/trade/ukraine/wirtschaftsumfeld/investitionsstandort-region-kyjiw-1935326>
39. United Nations. (2024a). The VAT treatment of small enterprises (Annex B to E/C.18/2024/CRP.21). *Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters*. <https://financing.desa.un.org/sites/default/files/2024-10/CRP%2021%20Annex%20B%20-VAT%20Small%20Enterprises.pdf>
40. United Nations. (2024b). The use of new technologies to improve value-added tax (VAT) compliance (Annex D to E/C.18/2024/CRP.21). *UN Department of Economic and Social Affairs*. <https://financing.desa.un.org/sites/default/files/2024-10/CRP%2021%20Annex%20D%20-%20Use%20of%20new%20technologies%20to%20improve%20VAT%20compliance.pdf>

41. VATupdate. (2025, October 30). Briefing document & podcast: E-invoicing, e-reporting, and SAF-T requirements in Portugal. *VATupdate*. <https://www.vatupdate.com/2025/10/30/briefing-document-podcast-e-invoicing-e-reporting-and-saf-t-requirements-in-portugal/#:~:text=Key%20Themes%20and%20Ideas:%20Mandatory%20E%2DReporting:%20A,reports%20the%20invoice%20details%20through%20SAF%2DT%20files>
42. World Bank. (2024). *Ukraine: 2024 tax compliance cost survey—Report on results of a survey*. World Bank Group.
43. World Bank. (2025). *TaxTech: Leveraging digitalization to improve tax compliance and revenue mobilization*. World Bank Report (English), 2025/06/12. <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents-reports/documentdetail/099061225023042590>.
44. YouControl. 2025. Інформація надана за запитом.

Додатки

Додаток А

Таблиця А1. Опис спрощеної та загальної систем оподаткування для груп 1–3

Параметр	Група 1	Група 2	Група 3 (без ПДВ)	Група 3 (з ПДВ)	Загальна система оподаткування (ФОП)
Єдиний податок (2024)	До 303 грн/міс.	До 1420 грн/міс.	5% від обороту	3% від обороту	–
Єдиний податок (2026)	До 333 грн/міс.	До 1729 грн/міс.	5% від обороту	3% від обороту	–
Податок на дохід	–	–	–	–	18% валового прибутку
Військовий збір (2024)	До 800 грн/міс.	800 грн/міс.	1% від обороту	1% від обороту	5% валового прибутку
Військовий збір (2026)	865 грн/міс.	865 грн/міс.	1% від обороту	1% від обороту	5% валового прибутку
ЄСВ (2024)	1760 грн/міс.	1760 грн/міс.	1760 грн/міс.	1760 грн/міс.	22% валового прибутку (від 1 до 20 мінімальних заробітних плат)
ЄСВ (2026)	1902 грн/міс.	1902 грн/міс.	1902 грн/міс.	1902 грн/міс.	22% валового прибутку (від 1 до 20 мінімальних заробітних плат)
Співробітники	0	До 10	Без обмеження	Без обмеження	Без обмеження
Максимальний річний оборот (2024)	1,186 млн грн	5921 млн грн	8286 млн грн	8286 млн грн	–
Максимальний річний оборот (2026)	1,444 млн грн/рік	7,212 млн грн/рік	10,091 млн грн/рік	10,091 млн грн/рік	–
Реєстрація платника ПДВ	Немає	Немає	Немає	Є	Так, після досягнення обороту в розмірі 1 млн грн

POS/PRRO ¹³	Відсутній	Наявний	Наявний	Наявний	Наявний
Загальні обмеження щодо виду діяльності		<ul style="list-style-type: none"> – Організація та проведення азартних ігор і лотерей; – Обмін валюти; – Виробництво, експорт, імпорт та продаж акцизних товарів; – Видобуток, виробництво та продаж дорогоцінних металів і каменів; – Видобуток та продаж корисних копалин; – Діяльність з фінансового посередництва, за винятком страхової діяльності; – Діяльність з управління підприємствами; – Поштові (крім кур'єрських) та телекомунікаційні послуги; – Продаж творів мистецтва та антикваріату; – Діяльність, пов'язана з організацією та проведенням туристичних заходів; – Охоронна діяльність. 			Будь-які дії, які не заборонені законом
Особливі обмеження щодо видів діяльності для окремих груп	Дозволено лише роздрібний продаж товарів з ринкових прилавків та діяльність, пов'язана з наданням побутових послуг населенню	<ul style="list-style-type: none"> – Надання посередницьких послуг з купівлі, продажу, оренди та оцінки нерухомості; – Надання доступу до Інтернету; – Виробництво, постачання та продаж ювелірних виробів і предметів побуту з дорогоцінних металів та каменів 	Лише загальні обмеження щодо виду діяльності		Будь-які дії, які не заборонені законом

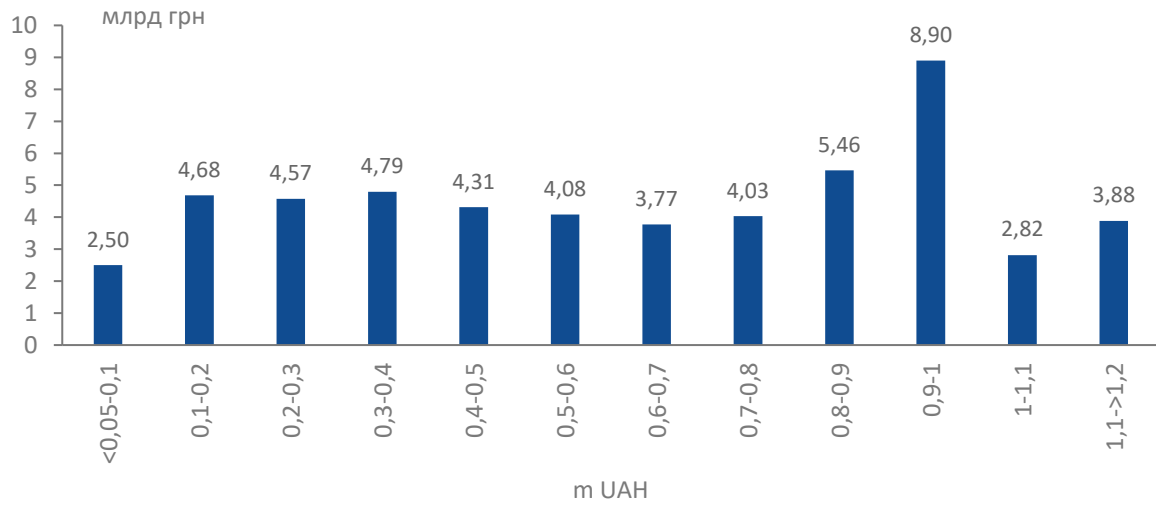
Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

¹³ POS-термінал — це апаратний пристрій, що використовується для обробки карткових платежів та управління транзакціями в торгових точках.

PRRO — програмне забезпечення, яке реєструє транзакції, а також формує та надсилає фіскальні чеки до Державної податкової служби.

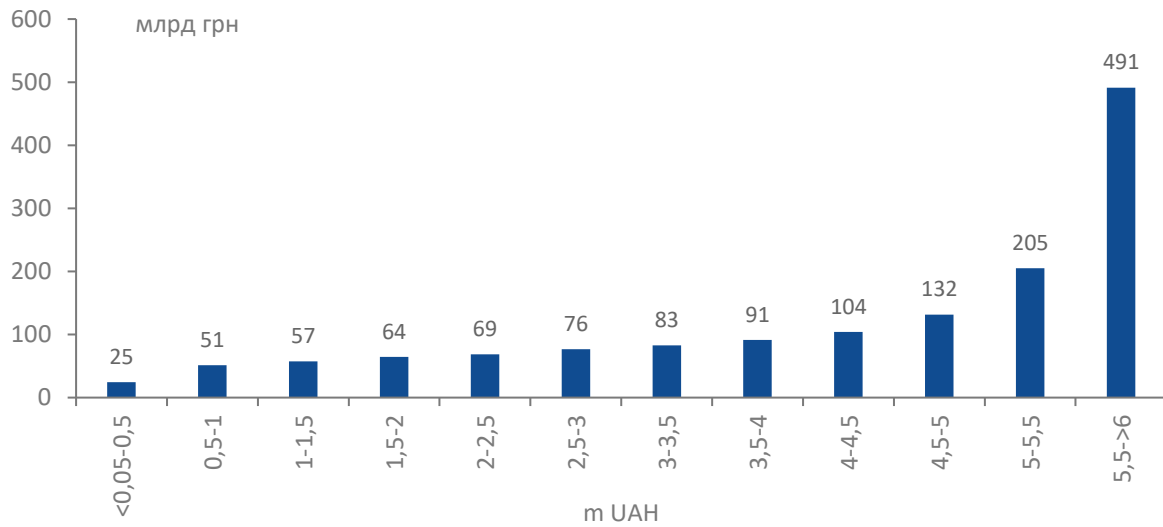
Додаток В

Рисунок В1. Розподіл обороту ФОП групи 1, млрд грн

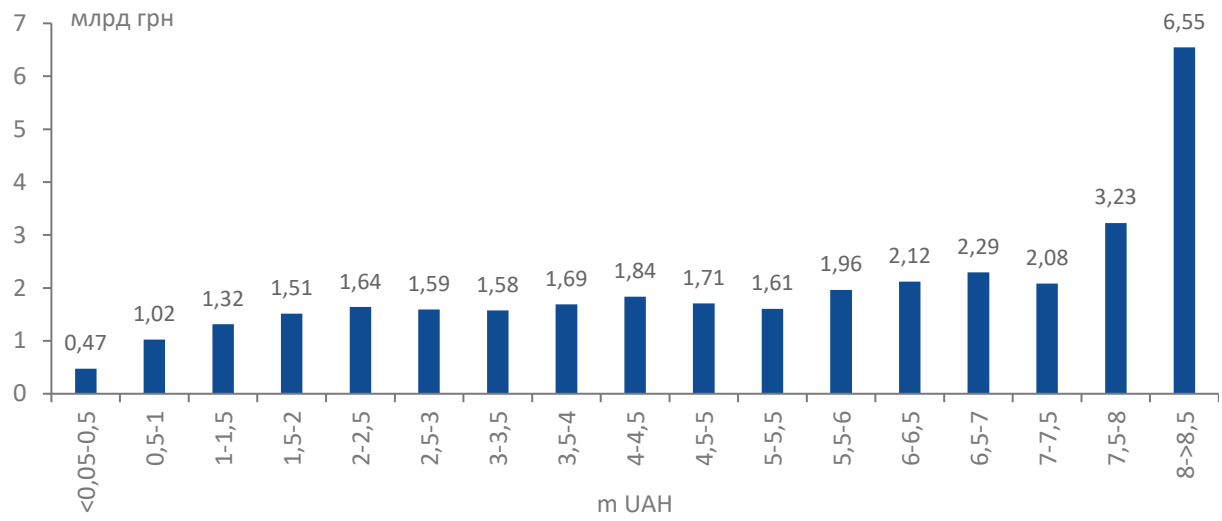
Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Рисунок В2. Розподіл обороту ФОП групи 2 млрд грн

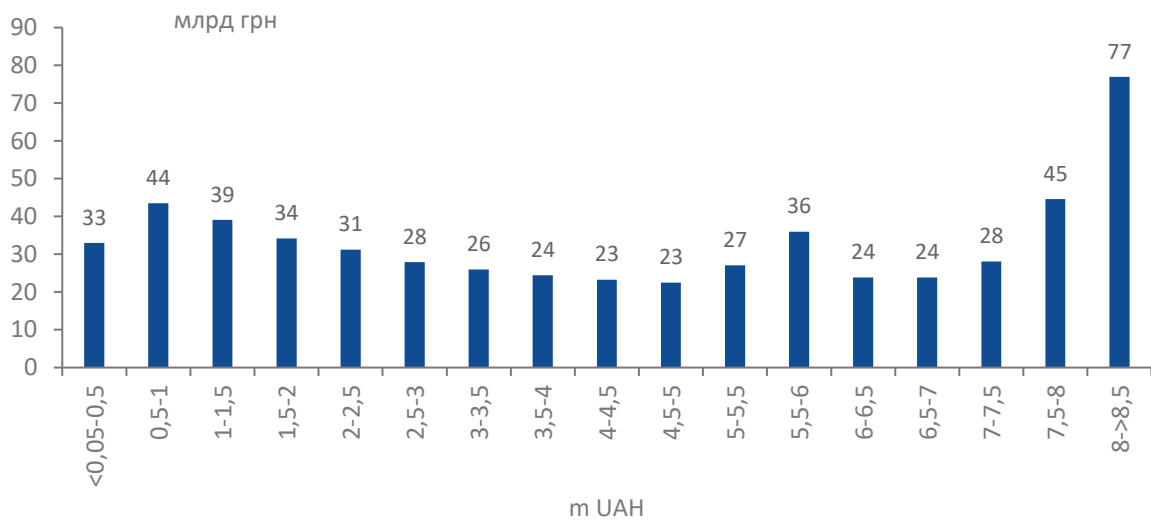
Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Рисунок В3. Розподіл обороту ФОП групи 3 (платників ПДВ), млрд грн

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Рисунок В4. Розподіл обороту ФОП групи 3 (неплатників ПДВ), млрд грн

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Додаток С

Таблиця С1. Кількість підприємств групи 1, на які вплинулоби запровадження ПДВ, за секторами, 2024

Сектори	Група 1 Кількість ФОП			Група 1 Оборот, млн грн		
	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом, % від загальної кількості	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом, % від загальної кількості
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство	226	5	0%	65	5	0%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	44	2	0%	20	2	0%
Будівництво	62	2	0%	19	2	0%
Освіта	51	6	0%	17	7	0%
Інформаційні технології	78	13	0%	39	15	0%
Виробництво	3539	116	0%	975	129	0%
Професійна, наукова та технічна діяльність	1725	113	0%	578	124	0%
Нерухомість	139	11	0%	61	12	0%
Водопостачання; водовідведення, поводження з відходами	6	0	0%	3	0	0%
Логістика, складське господарство та доставка	133	7	0%	52	8	0%
Готельний бізнес, ресторанний бізнес та кафе (HoReCa)	139	8	0%	52	9	0%
Адміністративні та допоміжні послуги	663	56	0%	224	62	0%
Охорона здоров'я та соціальна допомога	176	6	0%	47	7	0%
Інші послуги	66 706	1 362	1%	16 249	1512	3%
Оптова та роздрібна торгівля	97 899	4 362	3%	35 532	4827	9%
Гірничодобувна промисловість та видобуток корисних копалин	0	0	0%	0	0	0%
Електропостачання, газопостачання, тепlopостачання та кондиціонування повітря	1	0	0%	0	0	0%
Фінансові послуги	13	0	0%	3	0	0%
Державне управління та оборона	1	0	0%	0	0	0%
Діяльність домогосподарств	5	0	0%	1	0	0%

Діяльність екстериторіальних організацій та органів	0	0	0%	0	0	0%
Разом	171 606	6069	4%	53 936	6720	12%

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики (2026)

Таблиця С2. Кількість підприємств групи 2, на які вплинуло би запровадження ПДВ, за секторами, 2024

Сектори	Група 2 Кількість ФОП			Група 2 Оборот, млн грн		
	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом , % від загально ї кількості	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом , % від загально ї кількості
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство	10 349	5384	1%	19 519	17 818	1%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	6034	3153	1%	12 111	11 141	1%
Будівництво	4772	2475	0%	8896	8150	1%
Освіта	11 911	4455	1%	16 867	14 229	1%
Інформаційні технології	16 260	8301	1%	30 730	27 592	2%
Виробництво	35 987	21 920	4%	84 391	79 407	5%
Професійна, наукова та технічна діяльність	17 319	9412	2%	34 913	31 958	2%
Нерухомість	14 752	5551	1%	20 133	17 097	1%
Водопостачання; водовідведення, поводження з відходами	1012	563	0%	2289	2155	0%
Логістика, складське господарство та доставка	10 490	4872	1%	18 353	16 620	1%
Готельний бізнес, ресторанний бізнес та кафе (HoReCa)	41 107	29 175	5%	119 795	115 658	8%
Адміністративні та допоміжні послуги	6095	3557	1%	13 365	12 508	1%
Охорона здоров'я та соціальна допомога	18 536	8469	1%	29 426	25 833	2%
Інші послуги	21 862	9050	2%	32 453	28 433	2%
Оптова та роздрібна торгівля	379 962	259 856	44%	1 036 851	992 356	67%
Гірничодобувна промисловість та видобуток корисних копалин	3	1	0%	2	1	0%

Електропостачання, газопостачання, тепlopостачання та кондиціонування повітря	23	16	0%	68	66	0%
Фінансові послуги	110	64	0%	229	218	0%
Державне управління та оборона	10	5	0%	26	24	0%
Діяльність домогосподарств	24	9	0%	29	27	0%
Діяльність екстериторіальних організацій та органів	0	0	0%	0	0	0%
Разом	596 618	376 288	63%	1 480 446	1 401 293	95%

Джерело: [Державна податкова служба](#), розрахунки ЦЕС

Таблиця С3. Кількість підприємств групи 3 (платники ПДВ), на які вплинуло би запровадження ПДВ, за секторами, 2024

Сектори	Група 3 (платники ПДВ) Кількість ФОП			Група 3 (платники ПДВ) Оборот, млн грн		
	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом, % від загальної кількості	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом, % від загальної кількості
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство	899	667	5%	3398	3331	10%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	12	7	0%	29	28	0%
Будівництво	659	365	3%	1477	1396	4%
Освіта	2	2	0%	5	5	0%
Інформаційні технології	131	64	1%	246	225	1%
Виробництво	1937	1213	10%	5516	5271	15%
Професійна, наукова та технічна діяльність	353	180	1%	673	609	2%
Нерухомість	144	83	1%	355	336	1%
Водопостачання; водовідведення, поводження з відходами	26	18	0%	75	72	0%
Логістика, складське господарство та доставка	3922	2698	21%	12 257	11 856	34%
Готельний бізнес, ресторанний бізнес та кафе (HoReCa)	37	18	0%	63	60	0%
Адміністративні та допоміжні послуги	350	197	2%	807	758	2%
Охорона здоров'я та соціальна допомога	8	3	0%	12	12	0%
Інші послуги	98	44	0%	152	133	0%

Оптова та роздрібна торгівля	4077	2298	18%	9381	8838	26%
Гірничодобувна промисловість та видобуток корисних копалин	4	2	0%	13	13	0%
Електропостачання, газопостачання, тепlopостачання та кондиціонування повітря	3	1	0%	8	7	0%
Фінансові послуги	4	2	0%	10	10	0%
Державне управління та оборона	0	0	0%	0	0	0%
Діяльність домогосподарств	0	0	0%	0	0	0%
Діяльність екстериторіальних організацій та органів	0	0	0%	0	0	0%
Разом	12 666	7862	62%	34 475	32 958	96%

Джерело: [Державна податкова служба](#), розрахунки ЦЕС

Таблиця С4. Кількість підприємств групи 3 (не платники ПДВ), на які вплинуло би запровадження ПДВ, за секторами, 2024

Сектори	Група 3 (не платники ПДВ) Кількість ФОП			Група 3 (не платники ПДВ) Оборот, млн грн		
	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом, % від загальної кількості	Всього	Понад €1 млн (поріг ПДВ)	Частка ФОП під впливом, % від загальної кількості
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство	9241	3064	0%	12 619	11 417	1%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	9174	2061	0%	8762	6973	1%
Будівництво	20 859	9314	1%	36 678	33 529	4%
Освіта	17 256	2071	0%	9496	6246	1%
Інформаційні технології	255 998	113 773	16%	324 457	270 395	30%
Виробництво	25 803	9821	1%	41 378	37 595	4%
Професійна, наукова та технічна діяльність	111 447	34 031	5%	123 540	99 757	11%
Нерухомість	39 694	11 439	2%	41 209	33 767	4%
Водопостачання; водовідведення, поводження з відходами	1014	297	0%	1191	1048	0%
Логістика, складське господарство та доставка	66 355	20 586	3%	83 745	72 096	8%
Готельний бізнес, ресторанний бізнес та кафе (HoReCa)	9689	4213	1%	21 199	20 137	2%

Адміністративні та допоміжні послуги	29 305	9061	1%	36 674	31 471	4%
Охорона здоров'я та соціальна допомога	15 230	2419	0%	11 034	8043	1%
Інші послуги	11 507	2169	0%	9342	7665	1%
Оптова та роздрібна торгівля	76 621	27 693	4%	128 720	119 261	13%
Гірничодобувна промисловість та видобуток корисних копалин	29	13	0%	54	50	0%
Електропостачання, газопостачання, тепlopостачання та кондиціонування повітря	75	38	0%	161	150	0%
Фінансові послуги	6703	1917	0%	7619	6714	1%
Державне управління та оборона	60	20	0%	94	82	0%
Діяльність домогосподарств	125	5	0%	26	20	0%
Діяльність екстериторіальних організацій та органів	6	1	0%	3	2	0%
Разом	706 191	254 006	36%	897 999	766 419	85%

Додаток D

Таблиця D1. Національні пороги реєстрації платником ПДВ у країнах-членах ЄС

	Країна	Поріг реєстрації платником ПДВ (резидент), €
	Регулювання ЄС	€85 000
Члени ЄС	Греція	€0
	Іспанія	€0
	Данія	€6 700
	Швеція	€10 960
	Португалія	€15 000
	Кіпр	€15 600
	Фінляндія	€20 000
	Нідерланди	€20 000
	Бельгія	€25 000
	Німеччина	€25 000
	Мальта	Товари €35 000 Послуги €30 000
	Естонія	€40 000
	Литва	€45 000
	Польща	€48 000
Латвія	€50 000	
Люксембург	€50 000	

	Словаччина	€50 000
	Болгарія	€51 130
	Австрія	€55 000
	Угорщина	€58 000
	Хорватія	€60 000
	Словенія	€60 000
	Румунія	€77 600
	Чехія	€78 850
	Франція	Товари €85 000 Послуги €25 000
	Ірландія	Товари €85 000 Послуги €42 501
	Італія	€85 000
Офіційні кандидати в члени ЄС	Туреччина	€0
	Україна	€20 000, €186 000
	Чорногорія	€30 000
	Грузія	€31 700
	Північна Македонія	€32 500
	Боснія і Герцеговина	€51 130
	Молдова	€60 500
	Сербія	€68 000
	Албанія	€103 500

Примітка: Такі країни, як Болгарія, Чеська Республіка, Данія, Угорщина, Польща, Румунія, Швеція, Албанія, Боснія і Герцеговина, Грузія, Молдова, Північна Македонія, Сербія та Україна, встановили поріг реєстрації платником ПДВ у своїх національних валютах. Для цілей цього дослідження всі національні валюти було переведено в євро за обмінним курсом, що діяв у грудні 2025 року.

Джерело: [Єврокомісія](#)

Додаток Е

Таблиця Е. Сегменти спрощеної податкової системи та вплив на них реформи

Сегмент	Суб'єкти господарювання під впливом, тис.	Суб'єкти господарювання, що не потрапили під вплив, тис.	Оцінка впливу	Економічні наслідки	Оцінка наслідків
Торгівля та авторемонт, В2С (група 2)	260	120	Підприємства, що працюють у формальному секторі економіки, розраховувати муть ПДВ на основі чистої суми, тобто вихідний ПДВ за	Зниження привабливості схем «сірого» імпорту та пов'язаних з ними ризиків корупції в митній та податковій адміністра	Протягом підготовчого року необхідно вдосконалити систему адміністрування ПДВ, щоб забезпечити можливість для МСП, які дотримуються

			<p>вирахуванням вхідного ПДВ за документально підтвердженими закупівлями. Підприємства, що використовують «сірий» імпорт або недокументовані ресурси, не матимуть права на відрахування вхідного ПДВ і, отже, сплачуватимуть повну ставку ПДВ у розмірі 20 % від валової ціни продажу. До обов'язкового порогу реєстрації платника ПДВ включаються лише операції, що оподатковуються (20%, 7%, 14% та 0%), тоді як операції, що не підпадають під дію ПДВ, згідно зі статтею 196, виключаються.</p>	<p>ції. Вплив на споживчі ціни є більш обмеженим у сегментах роздрібної торгівлі з низькою націнкою (продукти харчування, товари широкого вжитку) і більш вираженим у сегментах з високою націнкою. Зменшення конкуренції з боку «сірого» імпорту частково або повністю компенсує вплив на ціни.</p>	<p>вимог законодавств, надійно відшкодовувати вхідний ПДВ без затримок та перешкод.</p>
<p>ІТ та професійні послуги, В2В (група 3)</p>	148	220	<p>Послуги переважно надаються юридичним особам, зареєстрованим як платники ПДВ.</p>	<p>В основному нейтральний вплив. Зменшення стимулів до прихованої зайнятості.</p>	<p>Для збереження цінової нейтральності надзвичайно важливою є автоматична та своєчасна</p>

			<p>Впровадження ПДВ є ціново нейтральним як для приватного підприємця, так і для клієнта, оскільки ПДВ відшкодовується шляхом відрахування вхідного податку. Приватні підприємці отримують право на відрахування вхідного ПДВ з витрат на ведення бізнесу. Послуги, що надаються нерезидентам із місцем надання поза межами України (статті 186.2–186.3), не підпадають під дію ПДВ і не враховуються при визначенні порогу реєстрації.</p>	<p>Зростання офіційного попиту на капітальні товари та послуги (ІТ-обладнання, програмне забезпечення та інші інвестиційні ресурси), що входять до ланцюга ПДВ.</p>	<p>реєстрація вхідного ПДВ. Крім того, слід уніфікувати правила щодо транскордонного надання послуг, оскільки статті 186.2–186.3 наразі не охоплюють усі послуги, що надаються нерезидентам із місцем надання за межами України.</p>
HoReCa (групи 2 та 3)	33	17	<p>Підприємства обліковуватимуть ПДВ на додану вартість та вимагатимуть відшкодування вхідного ПДВ за офіційні закупівлі. Адміністрування ПДВ не</p>	<p>Зменшення стимулів для сірого імпорту та штучного дроблення. Перехід на організаційно-правову форму «юридична особа»</p>	<p>Необхідна стандартна система ПДВ без спеціальних режимів, з акцентом на стабільності відшкодування вхідного ПДВ.</p>

			створює якісно нового навантаження, оскільки значна частина сектору вже працює за складними внутрішніми структурами через дроблення бізнесу.	покрощує банківську та інвестиційну привабливість. Вищі ціни можуть зменшити споживчий попит та спричинити ринкове коригування.	
Виробництво (групи 2 та 3)	32	30	Виробники обліковують ПДВ на додану вартість та відраховують вхідний ПДВ на сировину та проміжні ресурси. Частка доданої вартості вища, ніж у торгівлі, але нижча, ніж у секторі HoReCa, що зумовлює помірний вплив на ціни.	Деяке зростання внутрішніх цін може зменшити попит, але цей ефект компенсується зменшенням конкуренції з боку сірого імпорту.	Перегляд знижених ставок ПДВ для традиційного ремісничого виробництва можна розглядати як цільовий інструмент промислової політики.
Охорона здоров'я, освіта та соціальні послуги (групи 2 та 3)	17	46	Основні медичні, освітні та соціальні послуги звільнені від ПДВ згідно зі статтею 197 Податкового кодексу. Косметичні послуги без медичних показань, певні медичні обстеження та комерційні	Збереження доступності основних соціальних послуг. Відсутність зобов'язань щодо сплати ПДВ означає відсутність права на відрахування вхідного ПДВ, що вже	Необхідне чітке підтвердження продовження застосування звільнень від ПДВ без звуження їх сфери застосування під час впровадження реформи.

			<p>послуги оподатковують ся за стандартною ставкою. Освітні послуги, що надаються ліцензованим и закладами, включаючи дистанційну та ІТ-освіту, звільнені від оподаткування . Відрахування вхідного ПДВ не застосовується до звільнених від ПДВ поставчань.</p>	врахований в існуючих бізнес-моделях.	
Нерухомість (групи 2 та 3)	17	37	<p>Довгострокова оренда житла оподатковується ПДВ за стандартною ставкою 20% для зареєстрованих платників ПДВ, загального звільнення немає. Короткострокове проживання (готелі) оподатковується за зниженою ставкою 7%. ПДВ на послуги електронного бронювання (Airbnb та подібні платформи) обліковується нерезидентам</p>	<p>ПДВ збільшує вартість офіційних послуг з оренди житла. У контексті дефіциту житла це обмежує пропозицію на офіційному ринку оренди.</p>	<p>Впровадження нульової ставки або звільнення від ПДВ для довгострокової оренди житла сприятиме офіційному постачанню житла.</p>

			и-постачальниками за спеціальним режимом.		
Інші види діяльності B2C (група 2)	47	48	ПДВ застосовується до більшості комерційних операцій. Винятки обмежуються соціально значущими товарами та послугами (товари для догляду за дітьми, ліки, книги, громадський транспорт, похоронні та окремі державні послуги). Постачання, що звільняються від оподаткування, не дають права на відрахування вхідного ПДВ і вимагають компенсаційних коригувань ПДВ.	ПДВ закладено у кінцеві споживчі ціни. Офіційне оформлення покупок зменшує ефективне податкове навантаження завдяки відрахуванню вхідного ПДВ.	Необхідно забезпечити стабільне функціонування механізму відшкодування вхідного ПДВ та чітке розмежування між оподатковуваними та звільненими від ПДВ постачаннями.
Інші види діяльності B2B (група 3)	76	155	Операції з контрагентами, зареєстрованими як платники ПДВ, є ціново нейтральними. ПДВ не збільшує виробничі витрати та	Нейтральний фіскальний вплив, покращення прозорості та офіційне оформлення витрат.	Безперебійна реєстрація вхідного ПДВ є ключовою умовою.

			повністю компенсується шляхом відрахування вхідного ПДВ.		
Мікропідприємства (група 1)	6	166	У більшості випадків оборот не досягає обов'язкового порогу реєстрації як платника ПДВ. Частина операцій виключається з розрахунку порогу, оскільки вони не підпадають під сферу застосування ПДВ.	Немає істотного впливу.	Збереження спрощеного режиму, який не передбачає ПДВ.
Інші суб'єкти господарювання, на яких не впливає реформа (група 3, вже зареєстровані як платники ПДВ)	0	13	Зміни податкового статусу немає.	Немає.	Немає.
Разом	636	851			